

Рівненська «Просвіта» відсвяткувала 100-річний ювілей

Іван ВЕТРОВ,
голова Рівненського ОО ВУТ «Просвіта»
ім. Т. Шевченка

Передувала цьому ювілейна наукова конференція. У залах театру були представлені просвітянські виставки: вишитих портретів «Достойники Рівненщини в українському державотворенні», «Історія «Просвіти» в світликах», просвітянських видань, літературного альманаху «Проріст», бібліотечка Уласа Самчука. До 100-літнього ювілею підготовлена книга «Історія «Просвіти» Рівненщини», в яку увійшло понад 100 статей.

З нагоди славного ювілею — 100-річчя Рівненського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка — зібралися просвітяни краю, ветерани Товариства, ветерани УПА, представники органів влади, громадськість краю.

Просвітян привітали та вручили нагороди гості: Архієпископ Рівненський і Острозький, виконувач обов'язків Екзарха Європи Іларіон, єпархіального управління — протоієрей Сергій Лучанин та керівник інформаційно-

11 грудня 2017 року у приміщенні Рівненського обласного академічного українського музично-драматичного театру відбулася Урочиста академія з нагоди 100-річного ювілею Товариства «Просвіта» на Рівненщині.

видавничого відділу протоієрей Васи́лій Рудницький, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Павло Мовчан та його заступник Георгій Філіпчук; перший заступник міністра освіти і науки Володимир Ковтунець (один із голів обласного товариства 1995—1998 років), заступник голови Рівненської облдержадміністрації Світлана Богатирчук-Кривко, заступник голови Рівненської обласної ради Олексій Бучинський, голова Рівненського обласного об'єднання товариства «Просвіта» Іван Ветров.

Від просвітян виступила ветеран «Просвіти» Євгенія Гладунова, яка стояла біля витоків відродження товариства «Просвіта» у нашому краї.

Понад 100 достойників були нагороджені заснованою обласним об'єднанням відзнакою — ювілейною медаллю «100 років Рівненській «Просвіті».

Вітання також надійшли від Миколи Жулинського, директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка Національної академії наук України, академіка Національної академії наук України, та Товариства української мови у Чикаго в особах Віри та Богдана Боднаруків.

Творами народнопісенного фольклору часів визвольних змагань, героїчних сторінок боротьби української революції 1917—21 рр., Української Повстанської Армії, міжвоєнного періоду, які піднімали дух українців упродовж не легкого столітнього періоду, вітали після урочистої частини мистецькі колективи: народний аматорський хор «Верес» Рівненського міського будинку культури (керівник — заслужений працівник культури України Петро Невірковець); архієрейський хор «Знамення» Свято-Покровського собору Української Православної Церкви Київського Патріар-

хату (регент — протоієрей Володимир Іваник); капела бандуристів музичного училища Рівненського державного гуманітарного університету (художній керівник та диригент — заслужений діяч мистецтв України Тетяна Свентах); народний аматорський фольклорний ансамбль «Горина» (керівник Людмила Вострікова); співак та композитор, керівник легендарного гурту «Чорні черешні» Юрій Поліщук, який виконував уже легендарні пісні Олександра Смика; народний аматорський чоловічий вокальний гурт «Литаври» Демидівського районного будинку культури, керівник — Вадим Васильєвич; зразковий аматорський естрадний хор «Фантазія» Рівненського міського будинку культури, керівник Галини Давидюк; артисти театру з уривком вистави «Маруся Чурай» за твором Ліни Костенко. Поезію Тараса Шевченка та Василя Симоненка читали студентки Рівненського державного гуманітарного університету Анастасія Опалько та Олександр Палій.

По завершенні Урочистої академії поклали квіти до пам'ятного знака товариству «Просвіта» в міському парку імені Т. Шевченка.

Георгій ФІЛІПЧУК,
член Центрального правління
ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шев-
ченка, академік НАПН України

Дух українства: маємо Гідність!

У вічність плывуть літа, ми-
нають епохи, а українці безупин-
но повертаються до витоків сво-
го національного буття, сповне-
ного трагізму й героїки помислів
і чинів. Історична пам’ять від-
новлює неприминальні ідеали,
ціннісні орієнтири, торуючи
шлях до національного само-
ствердження й відновлюючи не-
погамовну життєву енергію на-
роду для “великих і малих діл”.
Життєдайна дорога національ-
ного ренесансу — просвітнян-
ського руху — завдовжки у май-
же півтора століття спрямовує
кожного свідомого українця на
творення нації. Народжена ду-
ховними, політичними, соціаль-
ними потребами українців та
устремліннями інтелігенції,
“Просвіта” велично постала на
сторожі рідної мови, школи, на-
ціональної культури, віри, а най-
більше — соборності й держав-
ності та стала консолідуючою
силою для українства на мате-
ризі й поза її межами. Очевид-
но, на тернистій дорозі до націо-
нального Храму це був дар Все-
вишнього, адже поцленовані по-
літично, історично, територіаль-
но, культурно, українці отрима-
ли найпевніше дороговказне
знамено Волі, Розуму і Духу.
“Через просвітництво — до націо-
нального усвідомлення та само-
стійності української держави”,
— ці слова, виголошені Д. Сі-
чинським далекого 1868 року,
стали парадигмою і в часи від-

новленої державної незалежності,
неоціненна вартість якої для
“...живих і ненароджених” пот-
ребує від кожного сущого непо-
гамовних прагнень і дій задля її
пошанування, оберігання і зміц-
нення. Ні на мить не припиняю-
чи одвічного утвердження влас-
ної окремішності, самості, свого
національного “Я”, мусимо ана-
лізувати долю власного народу,
виходячи з уроків нашої історії.

Ідеали європейського прос-
вітництва періоду тектонічних
розломів цивілізацій виявилися
суголосними нашому світопочу-
ванню у XIX столітті: народ може
втратити дуже багато, зазнати
неймовірних катастроф і все ж
піднятися — за умови, коли він
зберіг свою душу. Впродовж май-
же 150 років “Просвіта” з честю
виконувала головне завдання —
творення української нації, фор-
мування громадянського сус-
пільства, виховання національно
свідомого українця. Сотні тисяч
навчителів, борців, вихованих
“Просвітою”, стали захисниками
української національної ідеї,
обстоювали і оберігали від чу-
жинського впливу народну душу.
Завдяки діяльності “Просвіти”
не було віддано на поталу найцін-
ніші скарби нації — з ними вона
“ходила” до народу, вплітаючи
квітку свободи у вінок агресивно-
го глобального світу, усвідомлю-
ючи, що саме щеплення волею
здатне виробити в ньому націє-
зберігаючий імунітет.

Сьогодні “Просвіта” забезпе-

чує духовний поступ, стверджує
вищі сенси життя Українця, фор-
мує історичну поставу Народу як
конкурентоспроможного суб’єк-
та в системі глобалізованого сві-
ту, здатного вижити і перемагати
в боротьбі за умов, коли понад
14 трильйонів доларів щорічно
витрачається на війну, та встояти
в змаганнях у сучасному еконо-
мічному, соціально-політичному
і природному середовищі, пропа-
гуючи нооетичні й україноцен-
тричні цінності. Широкий
спектр економічних, політичних,
фінансових, наукових, культур-
них, мілітарних потенціалів, при-
родних ресурсів людства працює,
на жаль, на стратегію війни. Проте,
як і в роки становлення та пе-
ріоди відродження, “Просвіта”
стоїть на захисті миру, прогресу,
моральної еволюції Людини, на-
дійну заповуку яким становить
високість душі, “духова тугість”
національної культури (з Поста-
нови Великого Збору Організації
Українських Націоналістів від 28
січня — 2 лютого 1929 р.). Саме
ця характеристика є не лише оз-
накою національної етнографії, а
передусім основою та необхідною
умовою життєдіяльності народу
як повноправного члена світового
співтовариства, саме вона за-
безпечує цивілізаційний розвій
та вибудовує сутнісний діалог
між націями. Сила нашого націо-
нального усвідомлення — наймо-
гутніша зброя у протистоянні ро-
сійській агресії, іншим викликам
і загрозам.

Цьогоріч на Рівненщині від-
значають 100-ту річницю ство-
рення просвітнянської організації.
Великі українці Федір Сумневич,
Святіший Патріарх Київський і
всієї Руси-України Мстислав (у
миру Степан Скрипник), Улас
Самчук, Олена Теліга, Іван Тик-
тор, Харитя Кононенко, інші
подвижники (серед них — і наші
земляки) творили та гідно утри-
мували “Просвіту”; наші сучас-
ники, краєни Василь Червоний,
Юрій Велігурський, Борис Сте-
панишин, Євгенія Гладунова,
Михайло Борейко, Євген Шмор-
гун, Святослав Мельничук, Йо-
сип Пацула, Олекса Новак, роди-

на Ірини Міської, Мирослави
Косаревої, численні патріоти —
побратими і посестри долучилися
до її Третього Відродження, дехто
з них несе прапор Рівненської
“Просвіти” і сьогодні. Данина
шани невтомним сіячам світла
просвітництва на українській Во-
лині є етичним обов’язком гро-
мади Рівненщини.

Не втомлюймося “чинити
добре”, зміцнюймо Державу Ук-
раїну, оберігаймо від зайд рідну
Землю, даровану нам Богом.
Пам’ятаймо: Гідність і Свобода —
найперші складові філософії ук-
раїнства.

Маємо Гідність!

Шановна громадо!

Сьогодні ми відзначаємо 149-
річчя заснування Товариства
“Просвіта”, котре виникло в по-
заминулому столітті як самобут-
не явище, і завдання, що стояли
перед Товариством, завжди були
широкі, вони змінювалися відпо-
відно до обставин часу й місця.
Самі “Просвіти” еволюціонували,
але головне завжди лишалося
незмінним: то була праця задля
національно-культурного й націо-
нально-політичного відродження
України.

Згідно з першим статутом,
“Просвіта” була науково-прос-
вітницькою організацією. Най-
ширшою ділянкою її роботи було
видання та розповсюдження
книжок, створення читалень, ор-
ганізація вечорниць, вистав, кур-
сів для неписьменних.

Наприкінці 1913 року “Прос-
віта” мала 77 філій і 2648 чита-
лень.

Виступ Миколи ГОЛОМШІ, Голови Політичної партії “ПАТРИОТ”, члена Головної ради “Просвіти” на вечорі, присвяченому 149-річчю “Просвіти”

Українське націєтво-
рення було процесом
формування державниць-
кого потенціалу україн-
ського народу. Спільність
суспільно-політичних, ду-
ховних, культурницьких,
економічних надбань ста-
ли передумовою до ство-
рення та розбудови Укра-
їнської держави. “Просві-
та” не була єдиним учас-
ником цього процесу.

Його суб’єктами стали
також інші громадські ор-
ганізації, політичні партії,
преса, окремі постаті.
“Просвіта”, на відміну від інших
учасників процесу, виконувала у
його розвитку інтегруючу роль.

“Просвіта” не була політич-
ним товариством, однак її члени
брали участь в утворенні політич-
них організацій (“Народна Ра-
да”) і партій, у її лавах об’єднува-
лися представники часто поляр-
них політичних орієнтацій.

Довідково.

Центральна Руська (з 1938 ро-
ку — Українська) Народна Рада
(ЦНР, з 1938 року — ЦУНР) —
політична організація закарпат-
ських українців, що постала 1919 з
об’єднання місцевих народних рад
(Хустської, Ужгородської й Пря-
шівської). До складу Центральної
Ради в Києві увійшли 132 “Прос-
віти”.

У той час, коли, наприклад,
кооперативні установи, що були
вагомим чинником розвитку на-
ціонального руху, об’єднувала со-
ціальна ідея, в основі ж діяльнос-

ті “Просвіти” була національна
ідея. Це дозволило виконувати
товариству ідеологічну роль у
розвитку національного руху та
формуванні державницького по-
тенціалу, оскільки воно працюва-
ло у розрізі ідеології національної
державності.

Сьогодні “Просвіта” одне з ма-
сових громадських об’єднань, яке
проводить велику культурно-
просвітницьку роботу, бере
активну участь у процесах держа-
вотворення, є консолідуючою си-
лою суспільства.

Велика роль належить “Прос-
віті” в проголошенні 1991 року Не-
залежності України, в процесі ух-
валення Конституції України, а
саме ст. 10, яка затверджує дер-
жавність української мови та ін-
ших важливих державотворчих
документів.

З ініціативи “Просвіти”
встановлені загальнодержавні свя-
та: День Соборності (22 січня),
День пам’яті Героїв Крут (29 січ-
ня), День української писемності
та мови (9 листопада).

Стали традиційними заходи з
ушанування пам’яті Великого Коб-
заря, Лесі Українки, Івана Франка,
юних Героїв Крут, Дня Злуки, Дня
української писемності та мови,
Свята Миколая для дітей, цикл
фольклорних вечорів, низка кон-
курсів і фестивалів.

Державна ідеологія та украї-
нський інформаційний простір,
сучасне становище української
культури й освіти та входження
України до світової спільноти, —
це широке коло зацікавлених і ді-

яльності сучасної “Просвіти”
свідчить про те, що наша багато-
тисячна громадська організація
має завдання, розв’язання яких
потрібне Україні нині і в майбут-
ньому. Завдання нашої роботи та-
кож мають витікати з факту су-
часної російської агресії проти
Української держави, при чому
не тільки військової, а й інфор-
маційної, спотворення і переку-
чення нашої історії, дискредита-
ції наших демократичних устрем-
лень і цінностей. У цьому конте-
ксті “Просвіта” має знайти своє
унікальне місце не тільки у відоб-
раженні російського наступу, а й
запропонувати суспільству і сві-
товій спільноті засоби і заходи
протидії цьому наступу. За таких
умов “Просвіта” в історії України
й надалі відіграватиме значну
роль.

Однак сьогодення, його полі-
тичні, економічні та соціальні
реалії, змушують замислитись
над тими новими завданнями,
завдяки реалізації яких ми змо-
гли б запобігти подальшій руйна-
ції нашої держави з одного боку,
а з іншого — стати основним май-
данчиком творення нової україн-
ської інтелігенції доби “цифрової
революції” з активним залученням
молоді до цього процесу.

Очевидно, нам, як провідни-
кам “Просвіти”, необхідно задумати-
ся над визначенням спіль-
них та особливих рис участі на-
шої організації у формуванні дер-
жавницького потенціалу україн-
ського народу, оскільки ми не мо-
жемо байдуже споглядати на по-

дальшу деградацію управлінської
сфери в нашій державі.

Попри те, що основною сфе-
рою діяльності “Просвіти” була
культурно-просвітня, але суспіль-
но-політичні умови та історичні
обставини змушували діячів то-
варства виходити за усталені
рамки. На мою думку, саме зараз
теж таких час.

Наприклад, наразі кричущою
проблемою для нашого суспіль-
ства є наростання процесів то-
тальної депрофесіоналізації у всіх
сферах, жажливого відтоку мізків
за кордони нашої держави. У цих
умовах “Просвіта” має виступити
ініціатором створення нової мо-
тиваційної моделі розбудови ук-
раїнської держави.

У інформаційно-освітній сфе-
рі ми повинні говорити з україн-
ським суспільством не тільки про
переваги застосування найсучас-
ніших гаджетів, а й про ті ризи-
ки, які вони несуть із собою.

Задля діалогу з різними про-
шарками суспільства нам необ-
хідно активніше пробиватись у
електронні та друковані ЗМІ,
ефективніше використовувати
інформаційне агентство “Наго-
лос”, можливості соціальних ме-
реж.

Переосмислення, а не під-
лаштування під сучасні тренди
політичного та економічного бут-
тя мають спонукати нас до пошу-
ку відповіді на питання: “Яке
місце має посісти наша держава у
глобалізованому сучасному світі,
не втративши при цьому своєї
яскравої самобутності та націо-
нальної ідентичності?”

На завершення свого виступу
хочу ще раз привітати шановне
товариство зі 149-річчям ство-
рення “Просвіти” та побажати
творчої наснаги та нових звер-
шень на благо нашої держави.

Іван ВЕТРОВ,
голова Рівненського ОО ВУТ
“Просвіта” ім. Т. Шевченка

I період діяльності “Просвіти” (1917—1929 рр.)

8 грудня, 149 років тому, у давньому Львові стараннями передових українських діячів народилася організація, яку її засновники назвали “Просвітою”. Програму майбутньої праці “Просвіти” було коротко сформульовано у виступі студента Андрія Січинського: “Кожний народ, що хоче добитися самостійності, мусить передусім дбати про те, щоб... народна маса ...відчула своє національне достоїнство й узнала потребу існування нації як окремої народної індивідуальності, бо ніхто інший, а маса народу є підставою усього...”.

Швидко почали створювати філії і на території етнічної України, і поза її межами, у багатьох інших країнах світу, куди доля кидала українців.

Рівненську “Просвіту” заснували грізного 1917 року військові українці з тодішньої царської армії. Вона містилася в будинках по вул. 3 Травня (нині Соборна), 5 та В’язнична (нині Пушкіна), 15-А. Фундатором став адвокат Федір Сумневич.

В умовах польського гноблення, під загрозою обшуків поліції та арештів, лише у Рівненській гміні діяли філії у селах: Бабин, Басів Кут, Тинне, Дворець, Золотіїв, Обарів, В. Олексин, Ставки, Карпилівка, Городок; також працювали філії Рівненської “Просвіти” у В. Межирічах, Клевани, Новосілках, Костополі, Городку, Здовбиці, Грабові, Деражному, Острозі. З метою піднесення національної свідомості українців “Просвіта” створила сотні бібліотек, хат-читалень, друкарень, книгарень, народних театрів, музеїв, гуртків, рільничих об’єднань, хорів, дитсадків, залучаючи до своїх лав інтелігенцію, селян, робітників, особливо молодь. Гасло “Знанням — побідиш!” (використане 1927 року на ювілейному знакові до 10-ліття Рівненської “Просвіти”) стало суттю просвітницької роботи. Відкривали українські школи, ставили вистави за творами українських письменників, відзначали ювілеї Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Миколи Лисенка, інших відомих діячів.

Польська влада тримала під контролем “Просвіту” й неодноразово її закривала, однак просвітяни продовжували діяльність у складі “Рідної хати”, “Рідної школи”, “Союзу українців”, молодіжних і спортивних клубів, дитячо-молодіжної української організації “Пласт”.

30 квітня 1929 року ліквідаційні збори остаточно ліквідували Рівненську “Просвіту”, відбулося також закриття “Просвіти” в Дубні (керівник — Максим Чучмай), яка налічувала 112 філій та об’єднувала 3900 членів.

Серед імен засновників та активістів Першого періоду “Просвіти” — Олександр Карпинський, Ананій Волинець, Степан Семенюк, Антін Нивинський,

Просвітянське століття

Ювілейна дата повертає нас думками до тих далеких днів, коли зароджувалася, жила і працювала Рівненська “Просвіта” — культурно-просвітницька організація, яка гуртувала націю переконливо несла знання українського слова, історії, віри, культури.

Василь Ковшешський, Григорій Буц, Антон Кентржинський, Яків Бичківський та десятки інших достойників — усі вони залишилися у вдячній пам’яті нашого народу. Багато із них потерпіли під час польської окупації — їх арештовували, віддавали до суду, кидали у в’язницю, в “Березу Картузьку”. А тих із членів Рівненської “Просвіти”, хто вцілів від розправи польської поліції, добили енкаведисти у 1939—1941 роках.

II період діяльності “Просвіти” (1942—1943 рр.)

29 січня 1942 року рівненська газета “Волинь” надрукувала замітку, де повідомлялося, що з дозволу гебітскомісара діяльність Рівненської “Просвіти”, перервана польською владою, відновлюється на клопотання представників української інтелігенції. Вказувалася і адреса окружної “Просвіти” — вулиця Грінченка, 69 (біля костьола), нині вулиця Шкільна. Керували “Просвітою” професор Неофіт

німецької окупації знищено 121 тисячу осіб.

III період діяльності “Просвіти” (1988—2017 рр.)

Утретє “Просвіта” на Рівненщині відродилася як Товариство шанувальників української мови та культури ім. Тараса Шевченка, установчі збори якого (у кількості 80 осіб) відбулися 27 вересня 1988 року в Палаці культури “Хімік” з ініціативи Василя Червонія, Анатолія Федоренка, Віктора Данилова, Олексі Новака, Юрія Вовка, Мирослави Косаревої, Євгенії Гладунової, Юрія Велігурського, Миколи Вельгуса, Івана Кур’яніка, Грини Міської, Євгенії Піддубної, Володимира Сороки, Любомира Шеремета.

Керувати роботою Ради Товариства доручили Василю Червонію, виконувати обов’язки секретаря — Євгенії Гладунової.

Основу Товариства шанувальників складали робітники та інженерно-технічні праців-

у науково-дослідному інституті технології машинобудування (Валерій Войтович), інституті землеустрою (Михайло Борейко). Серед рівненських художників осередки Товариства створили Олена Ковальчук, Микола Красько, Іван Жилка. В УПВГ чи не найпотужнішу в області в 90-х роках організацію Товариства української мови очолював Йосип Пацула.

Бурхливо зростали лави просвітян, до “Просвіти” долучалися родинками: Ярослав, Петро і Антон Кульчинські; Мирослава і Микола Косареви; Ірина, Мирослава, Леся, Андрій Міськови; Ярослав і Ярослава Гірники; Ми-

Кибалюк (голова), Григорій Грибок, Федір Темнюк, Михайло Божок, Андрій Ганке, Олексій Демчук; активно діяли у нашому краї Степан Скрипник (Патріарх Мстислав), Улас Самчук, Олена Теліга, Іван Тиктор, Юрій Горліс-Горський, Демо-Довгопільський, Харитя Кононенко, Надія Ішук, Іван Карнаухов.

60 осіб-членів окружної “Просвіти” значно допомагали 26 філіям, розташованим у сільській місцевості. Найчисленніші були в селах Синів, Богданівка, Хотин, Мнишин та ін., де запрацювали клуби, читальні, драматичні гуртки, кооперативи, видавництва, дитячі садки, різноманітні курси. “Просвіта” вишколювала свої кадри.

До кінця 1943 року діяльність “Просвіти” почала згасати, адже лише у 1941—1942 роках у Рівному розстріляли 90000 осіб — передусім інтелігенцію, а отже, і членів “Просвіти”. Протягом

роки Рівненського виробничого об’єднання “Азот”, педагогічний шкільний дитсадків.

Найголовнішим для Товариства стало впровадження державного статусу української мови. На конференції 19 листопада 1988 року попри супротив представників комуністичної партії, завдяки активному наполягання Василя Червонія, делегати таки проголосували за внесення до Статуту Товариства пункту “Про статус української мови як державної”.

Головою міської організації обрали директора філармонії Святослава Мельничука.

Тим часом створюються осередки ТУМу на “Газотроні” (Мирослав Борейський, Лідія Гольонко), “Азоті” (Василь Червоній), заводі високовольтної апаратури (Юрій Велігурський), заводі тракторних агрегатів (Володимир Подлевський), радіозаводі (Василь Якимов, Юрій Бойко),

кола, Ольга, Любов Яскалі (родина Тетяни Редюк); Мирослав і Галина Борейські; Петро і Надія Тимошуки; Ганна і Володимир Кулії; Марія і Євген Хомки; Григорій і Олена Петруки; сім’ї Малевичів, Слободенюків тощо.

Серед перших заходів Товариства шанувальників були закриття російських шкіл та класів у рівненських школах, груп у дитсадках, мовне оформлення реклами, оголошень, а також збір підписів за надання українській мові статусу державної.

Незабаром створили самодіяльний хор “Просвіта” під керівництвом Ірини та Лесі Міськових, який популяризував українські патріотичні пісні на сотнях заходів.

Започаткували збір коштів на будівництво пам’ятника Тарасові Шевченку, який згодом постав у центрі Рівного.

2 березня 1989 року Правління ТУМ зареєструвало Рівнен-

ське Товариство шанувальників як місцеве об’єднання.

9 березня, у день народження Тараса Шевченка, ТУМівці пройшли великою ходою вулицями міста до Свято-Успенської церкви, а після панахиди в парку Шевченка читали вірші, співали “Заповіт”. Виступали Степан Бабій, Євген Шморгун, Василь Червоній, Олекса Заворотній.

Перше публічне організоване підняття блакитно-жовтих прапорів на Рівненщині відбулося 18 червня 1989 року під час відзначення Дня пам’яті полеглих героїв — козаків гетьмана Богдана Хмельницького у музеї-заповіднику “Козацькі могили”. Очолювали акцію Василь Червоній та Олекса Новак.

14 жовтня 1989 року відбулася Установча обласна конференція ТУМу в Будинку культури, яка поклати край розколу на два товариства.

Запрацював “Народний університет Товариства української мови” (згодом “Просвіти”). Лекції читали Олекса Новак, Василь Червоній, Володимир Пилипчук, Іван Дем’янюк, Борис Степанишин, Іван Кур’янік, Євгенія Гладунова, Євген Шморгун, Степан Бабій, інші науковці й літератори.

28 жовтня 1989 року Верховна Рада УРСР ухвалила Закон “Про мови в Українській РСР”, яким українській мові було надано статусу державної. Це була велика перемога!

“Просвіту” на Рівненщині у ці роки очолювали Василь Червоній, Михайло Назарук, Святослав Мельничук, Борис Степанишин, Володимир Ковтунець, Петро Кульчинський, Любомир Гладун, Іван Кузьмюк, Микола Федоришин, Світлана Ніколіна, сьогодні головою Рівненського ОО ВУТ “Просвіта” є Іван Ветров.

Міське товариство “Просвіта” свого часу очолювали Ярослав Гірик і Тетяна Грещук, із 2003 року головою є Катерина Сичик. Під керівництвом цієї відданої просвітянки організація працює творчо й потужно. У лавах міської “Просвіти” молодь злагоджено діє із досвідченими просвітянами, серед яких найактивнішими є Людмила Грекул (голова “Молодої Просвіти”), Галина Коломис, Мирослава Жовтан, Лілія Овдійчук, Лілія Євдокименко, Тетяна Сергіюк, Михайло Борейко, Євгенія Гладунова, Наталія Савчук, Наталія Войтович, Марія Вербець, Андрій Пастушенко, Микола Панашук, Володимир Мазурець, Лариса Ткач, Святослав Мельничук, Мирослав Косарева.

За ініціативою міського товариства “Просвіта” та сприяння міського голови Володимира Хомка, депутатського корпусу Рівненської міської ради 14 жовтня 2017 року в парку імені Тараса Шевченка відбулося урочисте відкриття пам’ятного знака “Просвіти”.

Закінчення
в наступному числі газети

Деформовані зображення космополітичного телескопа:

Василь КУЙБИДА, народний депутат України V—VII скликань, науковець, громадський діяч

Водночас є автори, які не входять до цих груп, але їхні публікації потребують певних уточнень, бо вони об’єктивно “ллють воду не на той млин”. Антиукраїнська спрямованість подібних текстів не дозволяє їх не помітити. Виникає необхідність уважного прочитання та принципової оцінки хоча б деяких оприлюднених тез, зокрема у статтях філософа Сергія Дацюка: “Ідея перспективи України” (<http://tyzhden.ua/Society/200444>), “Галицький консенсус”, “Нація та цивілізація” тощо.

Спочатку поговоримо про минуле, а після — про теперішнє і майбутнє. Водночас спробуємо уникати доктринальних аспектів дискусії, зосереджуючи увагу на конкретному: історичному, політичному, геополітичному.

Чи справді цивілізаційне породжує національне?

Наука — це завжди перевірка гіпотез щодо їхньої істинності чи хибності на практиці. Сприймаючи концепції про природу таких важливих історичних об’єктів, як нація та цивілізація, без їхньої конкретно-історичної перевірки буде звичайним футурологічним розумуванням про все і водночас ні про що. У цьому випадку доречно перевірити цю проблематику на об’єктах, які стосуються нашого народу.

Почнемо здалеку, з античного періоду. З чим асоціюється цей історичний час? Звісно, з Елладою та Римом. У 395 році велетенська централізована Римська держава, що охоплювала землі трьох частин світу (Європи, Азії та Африки), раптом розпадається на дві частини — на Західну та Східну Імперії. І тут важливо звернути увагу на контури розколу державного організму. Історики переконані, що він відбувся по цивілізаційних межах. До Східної Римської держави (Візантії) відійшли переважно території так званого еллінського світу — Мала Азія (Анатолійський півострів), частина Близького Сходу, Еллада, північно-чорноморські колонії, тобто ті території, які свого часу завоював Александр Македонський і його наступники. Завойовані, або колонізовані, не абстрактним воєначальником, а конкретним народом — античними греками. На цій території сформувався єдиний панівний еллінізований чиновницький клас, що послуговувався старогрецькою мовою та культурою. Він і став тим етнічним субстратом, що детермінував виникнення та функціонування окремої

Український народ змінюється постійно, і так буде вічно — доки Земля обертається навколо Сонця; але, одночасно, у своїй глибокій сутності, попри всі зовнішні зміни, він залишається тим самим, яким був за Княжої України, за Козацької Держави, за УНР і боротьби героїв ОУН-УПА, таким він є нині, і буде завтра. Це діалектика життя, і її неможливо відмінити модною філософською концепцією, або волюнтаристським політичним актом. Україна вічна!

Але багатьом цю даність, аж до всепоглинаючої ненависті, не хочеться сприймати: Україну прагнули знищити орди хана Батия, цього хотіла домогтися пихата польська шляхта, це хотів здійснити агресивний московський імперіалізм і білого, і червоного кольорів, так хочуть і сьогоднішні апологети “руського міра”. І вони цього не приховують. Приховують — їхні адепти й агенти в Україні.

еллінської цивілізації а згодом призвів до розпаду Римської держави.

Можна однозначно стверджувати, що причиною виникнення та функціонування античної еллінської цивілізації став грецький етнос. І цей приклад є правилом, а не винятком, — бо не цивілізаційне начало породжує національне, як вважає С. Дацюк, а експансивне етнічне завжди детермінує локальні цивілізації. У цьому контексті аналізу є виправданим інтерпретувати етнічне й національне як синоніми, що вказують на один і той самий феномен — панівний етнос як джерело творення цивілізацій.

Тепер щодо твердження про національне як продукт нового часу і, відповідно, недопустимість застосування цього поняття до попередніх історичних епох. Звісно, модерні нації постають тоді і там, де на зміну становому феодальному суспільству приходять буржуазні суспільства із загальним виборчим правом; коли підданий стає громадянином.

Але ця істина зовсім не дає підстав стверджувати, що національного до того не було. Бо нація є наслідком тривалого процесу історичного розвитку, а не миттєвого народження з нічого.

Щоб уявити суть проблеми, скористаємося дотичною аналогією і запитаємо наших опонентів: чи існували буржуазні відносини до повної перемоги капіталізму в Європі? Будь-який фаховий історик чи соціолог вам, не вагаючись, відповість, що розвиток капіталізму не миттєвий акт, а тривалий поступальний історичний процес, що впливає з глибини феодального суспільства; а Макс Вебер, один із найавторитетніших дослідників цього явища, переконливо б додав, що його елементи можна знайти навіть у формах господарювання Близькосхідних цивілізацій Євфрату і Тигру за 2—3 тисячі років до н.е.

Отже, якщо хтось стверджує, що поняття капіталізму і поняття нації — супутні історичні явища, що без одного немає іншого, то, згідно з цією логікою, він мусить і еволюцію цих феноменів паралельно прослідковувати від зародження до повноцінного розвитку. Добросовісний науковець так і роблять.

Йдемо далі: з чого, власне, еволюціонувало національне? Відповідь проста: з етнічного. Етнічне у цьому розумінні можна услід за видатним американським соціологом Едвардом Шилзом (школа структурного функціоналізму) назвати рудиментарним національним: “Термін нація у сучасному його розумінні, — наголошує знайний науковець, — сягає Середньовіччя. Абсолютно доцільним уявляється також вести мову про нації у класичну давнину. Допомоги людські істоти усвідомлювали своє членство у територіальній колективності, обумовленій спорідненістю й етнічністю, як переконливий критерій колективного

самоусвідомлення, існувала рудиментарна національність¹. Ці переконання побутували серед освічених і авторитетних верств суспільства. Хіба буде перебільшенням твердження, що Поховальна Промова Перикла була помірно-націоналістичною презентацією національних досягнень?” (Едвард Альберт Шилз. Нація, національність, націоналізм і громадянське суспільство. — Часопис “І”, 2001, № 21. — <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/shilz.htm>)

Тому, коли хтось намагається говорити про національне, свідомо чи несвідомо ігноруючи етнічне, той фактично підмінює поняття. І така форма дискусії лише затулює проблему, а не прояснює.

У цьому місці спробуємо ще вище підняти горизонт розуміння національного, звернувши увагу на генетику, що почала знедавна рішуче втручатися в дослідження історії походження народів світу. От український вчений-медик В. Б. Монастирський, ніби заочно дискутуючи з постмодерністським розумінням “націй як уявних спільнот” говорить, що “нація не є випадковим, штучним витвором тільки людського розуму — це категорія передовсім генетична, а тому універсальна, досконала та вічна. А це, своєю чергою, дає підстави говорити про генетичну теорію походження нації...” (Володимир Монастирський. Націоналізм: чим він є, або Чому українцям краще бути націоналістами: короткий посібник з лікбезу для української еліти і не тільки/Львів: Каменяр, 2012. — 122 с. Серія Акценти).

Звісно, це питання ще далеко від остаточного розставлення крапок над “і”; зрозуміло, що кожен народ має свою окрему історію поєднання антропологічного, культурного й політичного в одне ціле; але сьогодні вже є суттєві практичні здобутки в розумінні генетичних засад походження української нації. Наголосимо, що навіть частина справжніх вчених-дослідників з Росії змушена, хоч надзвичайно обережно, визнавати очевидне. Так, на запитання журналіста про близькість “трьох братніх східнослов’янських народів” доктор біологічних наук Олег Балановський (Інститут загальної генетики і Медико-генетичний науковий центр, керівник сайту “Генофонд РФ”) так прокоментував масштабні генетичні дослідження східно-європейського регіону: “Що стосується українців і русів... то на отриманих графіках їхні генофонди утворюють дві хмари, які перебувають дуже близько одна до одної. Вони стикаються, проникають одна в одну по краях, але повністю не перекриваються.

Цікаве щодо цього становить білорусів. Частина білоруської популяції генетично не відрізняється від українських, а частина не відрізняється від російських. Виходить така картина: якщо розглядати всіх східних слов’ян, тоб-

то український генофонд, який переходить без різкого розмежування у російський генофонд, а третій східнослов’янський народ — білоруси — ніби розподілений між ними”.

А далі генетик-дослідник додає: “Нас здивувало, що український генофонд виявився досить гомогенним на великій території України, тобто західні українці генетично близькі до східних”. (Газета.ру. — https://www.gazeta.ru/science/2015/09/03_a_7734953.shtml)

Східнослов’янські локальні цивілізації

Тепер розглянемо історію становлення локальних цивілізацій у Східній Європі. Чи прийшли вони до нас із Візантії, чи проросли з власного ґрунту? Ні для кого не секрет, що Княжа Україна (Україна-Русь) виникла, з одного боку, як об’єктивний наслідок соціально-культурного й економічного розвитку місцевого населення, а з іншого зовнішньої експансії Рюриковичів. Київ став центром одночасного творіння і нової держави, і нової цивілізації. Особливо процес інтенсифікувався після оголошення християнства державною релігією нової країни. Свого часу Євген Маланюк навіть писав, що еллінізм можна вважати одним із джерел становлення української культури. Це значною мірою правильно, але не головне. Не Візантія, не еллінізм породив Київську Традицію, а місцевий слов’янський етнічний субстрат адаптував до свого світобачення, світовідчуття велику Християнську Істину, детермінувавши цим розвиток нової локальної цивілізації. Підтвердженням цієї тези є виразна відмінність Київської і Візантійської цивілізацій, попри певну спадковість релігійної традиції.

Важливо наголосити, що в період прийняття християнства в Україні-Русі існували три різні етноси. Характерним показником їхньої високої етносвідомості може бути факт майже одночасної побудови трьох соборів Святої Софії — як центральних державних храмів — у трьох містах: Києві, Полоцьку і Новгороді. Трьох центрів трьох майбутніх націй. До речі, про це ще за часів радянської окупації України переконливо говорив знайний український історик, дослідник Київської Софії — Сергій Висоцький.

Звичайно, якби Княжу Україну не розгромили монголо-татари, населення північно-східних територій було б остаточно асимільоване Київською Традицією, і історія пішла б іншим шляхом, але в історії немає умовного способу — лише dokonаний. Тому після краху Київської держави етногенез населення північно-східних земель, що перебував під потужним впливом ординського детермінанта і власного етнічного начала, фактично витворив окрему Євразійську (Східно-Православну) цивілізацію. Цей феномен має величез-

ну історіографічну літературу, — починаючи від фундаментальної праці всесвітньо відомого лінгвіста князя Ніколая Трубецького “Спадок Чингізхана” до Л. Гумільова і сучасних євразійців.

У середині XVII століття Україна і Росія — можна сказати старокіївська (українська) і євразійська (русская) цивілізації — постали як два різке відмінні феномени. Внутрішньою ознакою одного була свобода, іншого — деспотія, одного — інтенсивне зародження буржуазних стосунків, іншого — крайня форма феодальних відносин, одного — культурна відкритість до західного світу, іншого — самоізоляція... Зламати, стерти цю відмінність і стало змістом політики російського уряду щодо України у наступні триста років. Цьому було підпорядковане насилья Петра I, повторне відновлення кріпацтва в українських землях за Катерини II, заборона української мови, культури та історії усіма наступними царями і генеральними секретарями, це було одним із завдань Голодомору. Для москалів важливо було стерти з пам’яті українського народу Велику Київську Традицію.

На завершення цієї частини, хоча й побіжно, торкнемося міждисциплінарної проблематики. Сергій Дацюк постійно застосовує до конкретних історичних об’єктів набір абстрактних філософських і психологічних термінів, наприклад, він говорить, що “цивілізації завжди базуються на системі трансцендентних та універсальних мотивацій”, підштовхуючи читача до логічного висновку: національне хоч і самобутнє, але вторинне.

Метафорично, філософічно, спритно, — нічого не скажеш, — можна навіть було б запідозрити, що це якісно вдосконала теза Арнольда Тойнбі про містичне призначення цивілізацій, сенс якого міститься в якомусь іншому світі. Свого часу видатний французький історик, засновник школи “Анналів”, Люсьєн Февр, нищівно критикуючи Тойнбі за безпідставне застосування філософської термінології до історичної критики, зауважив, що подібні висловлювання взагалі можна вважати радше “мареннями”, аніж до науковим аналізом конкретного історичного об’єкта.

Це правильно, бо навіть коли ти максимально політично вмотивований і прагнеш будь-що довести правильність своєї політичної доктрини, все ж, щоб залишатися одночасно об’єктивним, потрібно при дослідженні історії займатися не серійним продукуванням абстракцій, а здійснювати узагальнення з конкретних історичних фактів (Февр Л. От Шпенглера к Тойнбі// Бои за історію. — М.: “Наука”, 1991. — С. 94).

Космополітичні ілюзії щодо глобальних процесів

Сергій Дацюк стверджує, що національна держава себе вичерпала, і, мабуть, вважаючи це очевидним, не наводить ніяких доказів свого твердження.

Тому розглянемо два аргументи, що зазвичай використовують глобалісти для твердження про зжитість такого феномену як держава. Передусім вони вказують на одну аксіому: все, що має початок, обов’язково матиме кінець. Звичайно, це так. Держава як соціальний інститут

цивілізація, нація, держава, глобальна перспектива

виникла в певний історичний час і колись завершить своє історичне буття; але і людство, і планета Земля, і Всесвіт мали свій початок і колись, у майбутньому, й вони наблизяться до свого природного фіналу, але це зовсім не означає, що нам зараз потрібно “посипати голови попелом” або генералізувати цю ідею до політичного абсурду. Сьогодні в глобальному вимірі ніяких видимих ознак занепаду національної держави немає, принаймні у видимій історичній перспективі.

І тут ми впритул наблизилися до другого, для багатьох глобалістів ніби самоочевидного аргументу: інтерпретація виникнення Європейського Союзу як якісно нової форми структурування політичної системи світу.

Це суттєве питання, і на ньому доведеться детальніше зупинитися.

Ті, хто так говорять, забувають, що Євросоюз і НАТО були створені як “центри сили” для опору політичній, економічній і військовій експансії СРСР. Постали вони на території, окупованій англосаксами — переможцями у Другій світовій війні, тобто, на вже інтегрованій ними території. Звичайно, враховувались і вигоди від такого об’єднання. Тим більше, що держави — засновники Євросоюзу — не позбавлялися політичної незалежності, навпаки, порівняно з попереднім рівнем окупації чи напівокупації це був крок до відновлення суверенітету.

Після розвалу Радянського Союзу зникла одна зі спонукальних причин існування такого наддержавного об’єднання, власне, від дезінтеграції Євросоюз врятувала прагматична політика Німеччини, що намагалася під виглядом розбудови великої Європейської наддержави реалізувати власні національні інтереси, — тихцем відроджуючи “Deutschland” як світового гегемона.

І це вимозно усвідомлюють правлячі еліти англосаксонського світу, які підозрюють, що за нинішньою напівприхованою економічною експансією завтра обов’язково почнеться відверта геополітична. Вихід Великобританії з Євросоюзу зумовлений передусім цим чинником, як і знаменитий виступ Трампа у Варшаві. Англосакси з острахом спостерігають за посиленням Німеччини і вже обережно “плетуть павутиння” різних регіональних балансів, пропонуючи Варшаві стати одним із них щодо Німеччини і Росії; по суті, відроджуючи Вестфальські принципи міжнародної політики.

Чи значить це, що Євросоюз однозначно приречений? Ні, звичайно. Переконали, що Євросоюз може вижити й успішно розвиватися. Але для цього йому необхідно змінити стратегію свого розвитку, передусім він повинен розвиватися не як наддержава, а як спілка незалежних держав. Для нас це особливо суттєво, і не лише тому, що євроатлантичний чинник дозволяє більш-менш успішно відбивати московську агресію, а тому, що він є потенційним джерелом технологічної революції в Україні, а також великим спільним ринком реалізації наших товарів.

У ціннісному вимірі: орієнтуючись на розвинену багатонаціональну Європу, ми саморефлексуємо на відродження власної самобутності та самодостатності.

Значимість держави як суб’єкта міжнародної політичної системи

Якщо ми змістимо кут спостереження з регіонального у планетарний вимір, то виразно побачимо, що наступні два-три десятиліття стануть часом тріумфу кількох нових наддержав (центрів сили), передусім Китаю, Індії, Бразилії, а далі, на певній відстані, їх наздоганяють Іран і Туреччина, — як військово-політичні лідери шийтського та сунітського світів.

Це задає якісно нову парадигму міжнародної політики. Можна з великою долею вірогідності допустити, що у світі різко зростуть різні форми експансії, і, відповідно, конфлікти. У цій ситуації значення держави як форми захисту інтересів нації радикально зростає, воно стає надактуальним.

Тому міцність національної держави важлива і для виживання спільноти загалом, і для захисту кожного її громадянина зокрема. І це зовсім не абстрактний постулат, згадаймо, наприклад, про односторонню відмову України від такого атрибута “сили”, як ядерна зброя — кому це пішло на користь? Сьогодні всім зрозуміло, що відмова від ядерної зброї безпосередньо вплинула на послаблення української держави та зняла застороги від зовнішньої агресії. Скажіть, як має сприймати пересічний українець, що змушений зараз гинути в окопах на Східному фронті, захищаючись від московських окупантів, голосне закликання наших західних і східних “партнерів”, що “після ядерного роззброєння України світ став безпечнішим!” Можливо, що для наших недругів так — світ став безпечнішим, але не для нас. До нас він розвернувся своїм жорстоким і агресивним еством.

Та й чи без сильної національної держави повернемо Донбас і Крим, вистоїмо у війні з Росією? Риторичне питання.

Політична наївність небезпечніша від ворожих погроз, бо щодо останніх ти принаймні знаєш, з чим маєш справу, а перша може завести в такі нетрі, такі безодні, звідки не виберешся.

Та попри повчальні уроки, які нам дало життя в останнє десятиріччя, значна кількість українців і далі наївно вірить усіляким доктринам: і зовнішнім, і внутрішнім. Візьмімо, наприклад, популярного в Україні Френсіса Фукуяму з його “кінцем історії”. Насправді, чим ця доктрина, бо це звісно не наука, а саме політична доктрина, відрізняється від “побудови комунізму”? Якщо не вдаватися в деталі, то це той самий наратив про кінець історії. Або візьмімо концепцію “тисячолітнього Рейху” — хіба принципово не те саме доктринерство? Така собі грубо адаптована хиласична есхатологія про “Тисячолітнє царство Христове” до сучасних політичних потреб.

І ось нам знову пропонують відмовитись від українського відродження і будувати мережеві громади задля торжества світової цивілізації?!

Гаразд, допустимо можливість створення єдиного глобального політичного порядку (світової держави). Звісно, тут ми заходимо на територію певної умовності, допустимо лише як “футурологічний експеримент”, але в контексті нашої дискусії, гадаю, він можливий. Уявляєте, сталося чудо, — і всі народи погодилися об’єднатися в єдину світову державу. Далі, логічно,

мають відбутися вибори законодавчої і виконавчої влади. Уявляєте, хто тоді стане президентом? Великий Жовтий Провідник із серпом і молотом на лацкані піджака? Чи, може, Великий Халіф Умми? А по-іншому, враховуючи динаміку зростання азійського населення, бути не може. І що тоді, як ви гадаєте, нова, законна світова влада зробить із нинішньої глобалістською провідною верствою?

Добре, рухаємося далі в руслі цієї футурологічної логіки: якщо попередня форма єднання смертельно неприйнятна для “динамічної провідної глобалістської верстви”, тоді єдиним засобом створення подібної світової політичної системи стає тотальна експансія Євроатлантичного світу. І що тоді? Третя світова війна?

Переконали, що у світових еліт вистачить здорового глузду знайти компромісні рішення щодо становлення нового світового порядку. Людство буде існувати далі, але ті, хто повірить у “гарантії безпеки старших братів” та інші ефемерні обіцянки “сильних світу цього” і слабовольно поділиться з ними власним суверенітетом, підуть “на десерт” для “веселої учти переможців”.

Насправді тенденції посилення національної державності видно скрізь, зокрема і в Європі.

До речі, група провідних європейських інтелектуалів 7 жовтня 2017 року опублікувала Паризьку декларацію під назвою “Європа, в яку ми віримо” (<https://www.facebook.com/UHS.1988/posts/1525612650839434>), у якій закликала стати на захист справжньої Європи — співдружності національних держав (§7).

Та й у щойно ухваленій Спільній декларації Саміту Східного партнерства (<http://www.eurointegration.com.ua/articles/217/11/24/7074139/>) у параграфі 4 учасники відзначили “важливість зміцнення державної, економічної і соціальної стійкості в ЄС та державах-партнерах”. Національні держави розбудовують наші сусіди: Угорщина, Польща, Словаччина, Туреччина, Румунія. І про це відверто говорять.

Усіма способами зміцнює свою державу Росія. Китайська Народна Республіка планує до 2050 року стати новим світовим гегемоном як правова урбанізована національна держава (<https://www.project-syndicate.org/commentary/china-19th-congress-development-blueprint-by-zhang-jun-2017-11>).

Висновок: у зримій історичній перспективі (50—100 років) національна держава залишатиметься єдиним реальним суб’єктом (актором) міжнародної політики. Щодо значимості різноманітних локальних цивілізацій у світовій історії, то ними й далі послугуватимуть переважно в доктринальній або футурологічній літературі, рідше в експериментальних історичних і культурологічних дослідженнях.

Партія креолів і галицький сепаратизм

Сергій Дацюк принципово і послідовно формулює причини свого неприйняття українського: “У термінологічному сенсі національна ідея змушує говорити з позиції національної ідентичності як єдиної чи найзначнішої. Відтак складна сучасна ідентичність найдинамічніших верств суспільства,

де національність уже не є найзначнішою, ігнорується”.

У цьому абстрактному описуванні світових тенденцій, так як він їх розуміє, чомусь залишається поза увагою, наприклад, японська, китайська чи німецька “провідні динамічні верстви”. Бо, скажімо, близько сотні японських транснаціональних компаній мають центральні осідки своїх економічних монстрів у Токіо, а не Вашингтоні чи Лондоні. Їхні власники і не думають втрачати національну ідентичність, навіть попри наївну віру в це різнокаліберних постмодерністських послідовників неомарксистської франкфуртської філософської школи.

Та що там говорити, навіть частина “провідних динамічних верств” США і Великобританії збунтувалися і хочуть запропонувати альтернативний шлях глобального розвитку, у якому є місце національному.

Одним із головних постулатів гібридної війни Росії проти України стало твердження, що такої нації як українська не існує і ніколи не існувало раніше. Що це нібито конспірологічний проєкт австрійських політехнологів (зокрема Франца Штадіона фон Вартгаузена), які зуміли в XIX столітті прищепити русинам-галичанам цю підступну ідею, щоб протиставити їх полякам, які тоді домінували в Галичині, — і, звісно ж, “руським освободителям”. Тому необхідно негайно ізолювати галичан від решти довірливих малоросів, щоб виправити історичну кривду та об’єднати штучно розділений “великий руський народ”.

Інфільтрація в український інформаційний простір проблеми “галицького сепаратизму” є відвертою маніпуляцією з масовою свідомістю, спробою оживити старі, насаджені більшовиками, міжрегіональні фобії. Діючи за давнім римським колоніальним принципом: “Розділяй і володарюй!”

Звичайно, це не спрацювало раніше, не спрацює й поготів. Але спокушені тактичними успіхами в захопленні Криму, частини Донбасу й успішним втручанням у президентські вибори в США та Франції російські таємні служби радикально активізували свою діяльність в Україні. Поруч із відвертим терором — убивствами українських патріотів, у них як із рукава мага вилітають чудернацькі й здавалося, забуті “качки”, — щось, гадають провокатори з Луб’янки, “кане в Лету”, а щось, дивись, і зачепиться, а далі з цих опорних ділянок уже можна буде розвивати наступ на українську масову свідомість.

На жаль, із різних причин дехто ковтає ці гнилуваті наживки “руськомірів”. Прикро, що Сергій Дацюк теж активно долучився до дискусії про сепаратизм галичан. Правда, він відверто зізнався, що ведучи мову про “галицьких сепаратистів”, має на увазі “всіх українців”, — зрозуміло, йдеться про політично свідому й активну частину наших громадян.

Виникає природне питання: з ким і чим ми маємо справу в соціальному вимірі? Бо політичні погляди особистості в найзагальніших рисах завжди відображають соціальну групу, до якої вона належить. Якщо спробувати локалізувати цю “умовну соціальну групу”, до якої належать автори подібних текстів, то її можна було б назвати “партією креолів”; частини русифікованих представників національних меншин в Украї-

ні, які, з різних причин, пробують “самовизначитись” на протиставленні себе українському народу. У різні періоди вітчизняної історії вони були представлені такими постатями, як Дмитро Табачник, Володимир Малинкович, Валентин Маланчук, Микита Хрущов, Лазар Каганович, Лев Троцький і багато інших...

І тут важливо провести чітку демаркаційну лінію між ними і рештою представників національних меншин в Україні. Більше того, наголосити, що велика частина з них, альтернативно попередній “креольській групі”, влилася до українського національного руху і повністю розділила з нами свою долю. Назвемо найвідоміших: виходець із київської польської аристократичної родини Володимир Антонович став одним із фундаторів сучасної української історичної науки; син російського поміщика із Мелітополя Дмитро Донцов не просто увійшов до національного руху, а став одним із чільних його ідеологів (інтегральний націоналізм), митрополит Андрей Шептицький, виходець із польської шляхетської родини, граф, очолив Українську Греко-Католицьку Церкву, Микола Хвильовий — він же Микола Григорович Фітільов — став видатним українським письменником, автором віхового гасла “Геть від Москви”...

Спільне у перших і других у тому, що походять вони з неукраїнського етнічного матеріалу, але одні стали запеклими ворогами українців, а інші влились до нашого народу і стали його нероздільною частиною. І тут пан Дацюк С. має рацію: у цьому випадку “національне” — справа індивідуального вибору.

Щодо тези про негласний консенсус між олігархами і галичанами: “одним влада, — іншим формальна українізація”, то очевидно, що це відверта спекуляція, спроба поставити проблему з ніг на голову, змінивши її до невпізнанності. Так, українські патріоти справді обережно ставляться до закликів починати революцію проти чинної влади в час війни з Російською Федерацією. Ігнорувати загрози національній безпеці, аж до можливої втрати незалежності можуть лише абсолютно безвідповідальні особи. А те, що російський агресор володіє реальними інструментами, щоб втрутитися у внутрішню український політичний процес, гадаю, відомо всім. Для цього, власне, далеко і ходити не треба, варто лише уважніше придивитися до частини політичних сил у Верховній Раді України. Не думаю, що особисто Сергій Дацюк буде втішений, якщо завтра в Києві замість доморощених глитай правитимуть маріонетки російських олігархів.

До всього сказаного важливо додати, що українські патріоти зовсім не збираються сидіти склавши руки. Зокрема про необхідність деолігархізації українського суспільства пишуть багато, зокрема і корінні галичани. Справа за малим: створенням масової ідеологічної національно-демократичної партії (або руху) як ефективного інструменту реалізації життєвих інтересів української нації.

¹ У цьому випадку рудиментарне (від латинського: rudimentum) витлумачується як феномен, що перебуває в стані зародження.

Освітила Волинь промінням рідної культури

Рівненській «Просвіті» — 100 років

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ, директор Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, академік НАН України

Я тоді, 1989 року, ще мало знав про його надзвичайно активну працю на ниві просвітництва, зокрема про те, що він, Степан Скрипник, ініціював створення і був обраний першим головою товариства “Рідна школа” в Рівному, керував педагогічним товариством “Українська школа”, яке було зареєстроване 13 листопада 1929 р.

Посол Степан Скрипник також входив до управи українського спортивного клубу “Горинь”, який популяризував здоровий спосіб життя і всебічне фізичне виховання. Всі ці громадські організації, назвімо ще товариство “Рівненський Боян”, Товариство прихильників православної освіти та охорони традицій православної віри імені Петра Могили чи Рівненську українську приватну гімназію, поставили передусім завдання Рівненській повітовій “Просвіті”, яка відновила свою роботу в Рівному 10 квітня 1920 р.¹

Перші просвітяни — українські інтелігенти, творці перших осередків культурно-освітнього товариства “Просвіта” після розвалу Російської імперії 1917 року усвідомили, що без піднесення національної свідомості шляхом упровадження національної освіти важко сподіватися на державне самоздійснення українського народу, віками розчленованого між різними імперіями. Необхідно було підносити національно-патріотичний дух, плекати і вводити в освіту рідну мову, сповідувати рідну віру, творити культ знань, фізично і морально здорового тіла, виробляти в молодому поколінні, як наголошував видатний громадський і церковний діяч Іван Огієнко, “національно-сильний характер” (“Національно-сильний характер виробляється тільки глибокою, систематичною й послідовною національною освітою”...)

У надзвичайно складних умовах розпочала свою подвижницьку культурно-освітню місію “Просвіта” на Західній Волині, яку внаслідок польсько-української війни 1918—1919 рр. захопили поляки. У 1921 р. Друга Річ Посполита створює Волинське воєводство з центром у Луцьку, до якого входять території нинішніх Рівненської, Волинської та частини Тернопільської областей. Українці були на території воєводства — на своїй етнічній території найчисленнішою групою населення: їх проживало тут близько 1020 (71%), тоді як поляків нараховувалося близько 186 тис. (13%). У 1926 р. Міністерство ві-

1989 рік. Я і мої колеги-письменники Іван Дзюба, Раїса Іванченко та Ігор Римарук перебуваємо в гостях у глави Української Православної Автокефальної Церкви митрополита Мстислава в Саут Баунд-Бруку (штат Нью-Джерсі, США). Із подивом і захопленням вслухаємося в оповіді цього 91-річного, бадьорого духом, легендарного політичного і релігійного діяча, славетного волинського просвітянина Степана Скрипника, якого далекого 1930 року обрали послом польського сейму.

Надворі шалена злива, але митрополит запрошує нас до автомобіля і везе до побудованих ним на території Баунд-Бруку приміщень Консисторії, бібліотеки і друкарні, духовної семінарії Святої Софії, до церкви-пам'ятника мученикам за свободу України, до історичного музею. Оглядаючи невеликий за площею, але багатий на рідкісні історичні документи музей, я зауважив, що очільник УАПУ у США та діаспори в Європі й Австралії доволі скромно представлений в експозиції, хоча є документальні свідчення його діяльності як посла польського сейму.

Перебуваючи в ранзі посла, Степан Скрипник непоступливо тримав україноцентричну позицію, захищаючи національні права українців у Польщі. Дізнавшись, що я волинянин, родом із Рівненщини, митрополит Мстислав почав енергійно розповідати про своє відвідування мого рідного села Новосілки, Боремля, Горохова, Берестечка і Козацьких Могили...

росповідань і народної освіти Польщі, яке в 1922 р. створило на Західній Волині Волинський шкільний округ (кураторія) із центром у Рівному, сформулювало списки дітей, народжених у 1913—1925 рр. “Так, у Волинському воєводстві українську мову рідною визнавали батьки 70,4 % дітей, польську — 15,1%, єврейську — 9,0 %, німецьку — 2,5 %, чеську — 1,6%, російську — 0,9 %”.²

Але польська освітня політика, згідно з ухваленням польським сеймом 31 липня 1924 р. так званім “законом Ст. Грабського” — міністра віросповідань і народної освіти, була спрямована на поступову ліквідацію одномовних українських шкіл (їх на Волині нараховувалося на початку 20-х років ХХ століття 360) та утворення двомовних (утраквістичних) польсько-українських навчальних закладів. Та хіба свідомі українці-патріоти могли змиритися з тим, що на своїй етнічній території українське населення отримало в Другій Речі Посполитій політичний статус національної меншини, що навіть назва українця буде заборонена, і натомість запроваджені термін русин, що через систему державної освіти польська влада розпочне свідому, цілеспрямовану політику асиміляції української молоді?

Промовляючи в польському сеймі, український посол Володимир Целевич гаряче обстоював українську школу, українську освіту, обґрунтовуючи шкідливість для українського населення запровадження утраквістичних шкіл. Посол наводив такі дані: наприкінці 1920-х років у Волинському воєводстві діяло 1144 школи, з них 390 утраквістичних, 750 польських і лише 4 школи з українською мовою навчання. На захист українського шкільництва виступали активно й інші українські послы Степан Скрипник, Павло Васильчук, Максим Чучмай...

До речі, інші національні меншини, які проживали на Волині, перебували в значно кращому становищі, ніж корінні українці: чехи мали 13 національних шкіл, німці — 66, євреї — 57...³

Цільні діячі рівненської “Просвіти”, як і просвітяни Галичини, розуміли, що така державна політика Другої Речі Посполитої суперечить життєвим інтересам українського народу і неминуче призведе до повної асиміляції українців. Адже напередодні Другої світової війни у Волинському воєводстві з-поміж 1934

чинних навчальних закладів 853 школи були з польською мовою навчання, в яких українська мова була лише обов'язковим предметом. Тому головною метою у своїй просвітницькій діяльності такі діячі, як Степан Скрипник і його однодумці вважали за вкрай необхідне формувати на основі національної духовної культури національну свідомість, творити, за словами Івана Франка, з великої етнічної маси українського народу українську націю, культурний і політичний організм, здібний до самостійного культурного, політичного та державного життя.

Національна освіта була головним пріоритетом у діяльності “Просвіти”. Адже на 1939 рік було на Волині 316 тис. неписьменного і 160 тис. малописьменного населення. Це майже половина (47,8%) всього волинського людю була, по суті, неосвічена. Так, у Волинській області 26 тис. дітей у віці 8—13 років не ходили до школи, 25 тис. підлітків взагалі не навчалися. Тож боротьба за українську мову, за українську освіту, за національну школу визначала зміст і програмні цілі Рівненської “Просвіти”.

Тому не дивно, що у Волинському воєводстві польська влада чотири рази ліквідувала “Просвіту”. Перший — у 1928 р., коли закрили 318 осередків, які нараховували 7244 члени, другий — 1929 року (49 осередків із 2380 членами), втретє — 1932-го, коли зліквідували 216 осередків із 6109 членами і, нарешті, в 1936 р. заборонили діяльність 47 осередків, в яких було 1907 членів⁴. У Рівному і Луцьку “Просвіти” закрили за особистим розпорядженням волинського воєводи Генрика Юзевського, який, до речі, намагаючись поліпшити українсько-польські відносини через “взаємне пізнання, проникнення культур”, хоча й ініціював запровадження української мови як предмета в польських школах. Проте його так званий “волинський експеримент”, який був спрямований на досягнення мирного співіснування та співпраці українців і поляків, в практичному плані реалізувався в руслі виконання державної програми асиміляції національних меншин, передусім українців.

Рівненська “Просвіта” зму-

шена була діяти підпільно. Так, у моєму Дубнівському повіті в 1929—1930 рр. свою діяльність продовжувало 112 філій “Просвіти”, членами якої було 3200 осіб. Очолював її роботу посол польського сейму Максим Чучмай⁵.

...Мій батько Григорій Жулинський, мій дядько Клим Воляник, багато моїх односельців були активними членами “Просвіти”, відвідуючи нелегальні просвітнянські гуртки в сусідніх селах Боремлі, Вичавках, Золо-

чівці... Збиралися в хатах-читальнях, грали в самодіяльних народних театрах, були учасниками хорів, аматорських акторських гуртків...

Згадую, як я, підліток, повзав поміж могилами на нашому сільському кладовищі — грали у “війну” і вчитувався у надписи на цементах пам'ятниках-хрестах. І ніяк не міг зрозуміти та ніхто з дорослих не пояснював — мовчали, чому молоді хлопці Дмитро Сич, Михайло Цибульський, Степан Кулик померли 1941 року. Лише згодом я дізнався, що їх вбили енкаведисти. Були вони членами Організації Українських Націоналістів, активними просвітянами. Не знаю, чи належав хтось із них до національної підпільної організації Українське Вільне Козацтво, яку очолював мешканець мого рідного села Новосілки (тепер Набережне) Демидівського району, учасник визвольних змагань 1917—1922 рр. Денис Матвійович Кримусь. Ця організація діяла, звісно, нелегально й на території Демидівщини. Окружний

центр Українського вільного козацтва містився в Луцьку. В моєму селі був куш вільного козацтва на чолі з отаманом Петром Михайловичем Сичем. І Українське вільне козацтво, і Організація Українських Націоналістів співпрацювали між собою, бо завдання перед цими організаціями стояло одне: відновлення Української Держави. Вільне козацтво зосереджувало свою діяльність на функції “народної міліції” — територіальної самооборони, хоча вело активну роботу разом із місцевими “просвітянами”, допомагаючи поширювати літературу, видавати газети і журнали, організовувати концерти, читання, ставити п'єси, боротися з пияцтвом, тютюнопалінням, дбати про спортивний гарт молоді... Цим, розповідали односельці, також займається мешканець села Новосілок Михайло Цибульський, який керував на Демидівщині нелегальною мережею ОУН. Діав він під псевдо “Чорний”. Навчався в Луцькій українській гімназії, часто приїздив у село до батьків, які тягнулися з останніх сил, щоб вивчити сина. Мав наречену Нілу Кучер. Де і як загинув Михайло, достеменно не було відомо та й мовчали, боялися розповідати. Лише після здобуття незалежності заговорили люди, розповідаючи, що Михайло Цибульський поліг у нерівному бою із загоном НКВС у лісі біля сусіднього села Боремля разом із Дмитром Сичем — своїм побратимом. Існує й інша версія загибелі цього українського патріота, випускника Луцької української гімназії, вчителя в селі Боремель. Начебто Михайло на Святий вечір прийшов до своєї дівчини Ніли, але хтось навів енкаведистів... Важкопораненого Михайла енкаведисти відвезли до районного центру Демидівка. Чи був він ще живий, чи ні — невідомо. Не стало такого молодого українського патріота, загинули від рук окупантів його друзі Дмитро Сич, Степан Кулик...

Каральні органи радянської влади з перших же днів вступу Червоної Армії на західноукраїнські землі почали очищати міста і села від “ворожих елементів” — українських націоналістів, служителів культу, працівників польської державної адміністрації, осадників, місцевої національно свідомої та демократичної інтелігенції. Багатьох просвітян репресували особливо наприкінці 1940—на початку 1941 р. Тоді енкаведисти провели масові арешти національно-патріотичної молоді Демидівщини. Були заарештовані 24 члени ОУН і члени Українського вільного козацтва, яких завезли до в'язниці № 1 НКВС м. Рівного. І за кілька днів до початку війни, а саме 13—14 червня 1941-го, у Рівному відбувся закритий суд, за рішенням якого жоден український патріот не вийшов із підвалів НКВС. Більшість із них потрапили до Сибіру.

Та хоч як старалися більшовицькі каральні органи в 1939—1941 роках фізично знищити або ж заслати на Північ активних діячів ОУН, Українського вільного козацтва, “Просвіти”, сотні українців на теренах Рівненщини почали вже з перших

місяців німецької окупації від-
роджувати культурно-мистецьке
і освітнє життя. І хоча лише 29
січня 1942 р. газета “Волинь”,
головним редактором якої став
відомий український письмен-
ник Улас Самчук, повідомила,
що є нарешті дозвіл гебітскомі-
сара на діяльність рівненської
“Просвіти”, активні її члени са-
мостійно, з власної ініціативи
почали відновлювати роботу фі-
лій. Правда, саме оформлення
філій було надзвичайно усклад-
нене. Німецька влада всіляко
гальмувала цю справу, та й вста-
новлювала жорсткий контроль
за їхньою діяльністю. Це не зу-
пиняло українських патріотів.
Філії почали швидко народжува-
тися, точніше, відроджуватися.
Для цього слід було об’єднати
бодай 10 людей, завірити цей
список у старости села або в го-
лови районної управи, а голов-
не, назбирати багатенько дозво-
лів, довідок, без яких неможли-
во було отримати дозвіл окупа-
ційної влади. Та поки ці матері-
али “варилися” в бюрократич-
ному казані педантичних ні-
мецьких чиновників, по селах і
містечках люди вже гуртувалися
самостійно, особливо молодь,
об’єднуючись за рекомендацією
окружної “Просвіти” в гуртки
молоді при сільській чи міській
“Просвіті”.

...У розмові з митрополитом
Мстиславом уже в Києві зразу ж
після обрання його 5 червня 1990 р.
першим патріархом Київським і
всєї України Української Авто-
кефальної Православної Церкви,
я згадав про те, що малим хлоп-
цем 10-12 років, бігав через доро-
гу до сусіда-шевця Яшка Котила
читати йому газети. Сам він не
міг читати — був майже сліпий,
от і кликав мене. Мені запам’я-
лося, що дядько Яшко затуляв
рядном вікно, витягав обережно
десь із запічка вчетверо складену
газету і казав: “Бери-но, читай”.
Я брав цю газету, яка вже розла-
зилася, букви стерлися на пере-
гинах і вкотре читав одні й ті самі
повідомлення, статті... За-
пам’ятав назву газети — “Во-
линь”.

— Та це ж наша газета! Ми її
друкували під час війни в Рівно-
му. Редагував її мій друг Улас
Самчук. Я був коротко тоді в Рів-
ному разом із Уласом. Та німці
мене заарештували. Півроку від-
сидів у тюрмах Чернігова і При-
лук.

Завдяки цій газеті “Волинь”,
яку не побоявся ховати в себе
Яків Котило, і я тоді, після війни,
долучився до просвітянської ді-
яльності. До тієї патріотичної,
національно відповідальної куль-
турно-освітньої справи, яку здій-
снювала Рівненська “Просвіта”
протягом ста років, освітлюючи
промінням освіти, науки, культу-
ри нашу рідну Волинь.

Доброчинська Валентина.
Рівненська українська гімназія
(1923—1939 рр.): культурно-освіт-
ний феномен на тлі доби. Рівне,
2016. С. — 29.

Доброчинська Валентина. Рів-
ненська українська гімназія (1923—
1939 рр.): Культурно-освітній фено-
мен на тлі доби. — С. 21—22.

Україна—Польща: важкі пи-
тання: Матеріали II міжнародного
семінару істориків “Українсько-
польські відносини в 1918—1947
роках. — Варшава, 22—24 травня
1997”. Варшава, 1998. — С. 20—21.

Україна—Польща: важкі пи-
тання. — С. 62—63.

Бухало Г. Просвіта сіяла світ-
ло. — Рівне: Державне РВП, 1994.
— С. 30.

3 ініціативи «Просвіти» у Полтавському краєзнавчому музеї діє постійна експозиція про Українську революцію 1917—21 років

“22 січня наступного року на
державному рівні відзначатимуть
знаменну дату вітчизняної історії
— сторіччя з часу проголошення
Українською Центральною Ра-
дою IV Універсалу, яким визнано
Українську Народну Республіку
“самостійною, ні від кого не за-
лежною, вільною суверенною дер-
жавою українського народу”. З ці-
єї нагоди ініціюватимемо низку
заходів у обласному краєзнавчо-
му музеї ім. Василя Кричевсько-
го”, — зазначив Олег Пустовгар.

Як координатор просвітян-
ського громадсько-волонтерсько-
го проекту “Декомунізація на
Полтавщині”, він нагадав, що в
рамках розробленого ним і зат-
вердженого головою облдержад-
міністрації Валерієм Головом
розпорядження “Про засудження
комуністичного та націонал-соці-
алістичного (нацистського) тоталі-
тарних режимів в Україні та за-
борону пропаганди їхньої символі-
ки” створено постійно діючу
експозицію в обласному краєзнав-
чому музеї ім. Кричевського. За
задумом Полтавської “Просвіти”
вона присвячена подіям перших
визвольних змагань 1917—21 рр.,
діячам національного відроджен-
ня того часу, антибільшовицьким

**1 грудня на суспільному радіо “Лтава” відбувся пря-
мий ефір за участю першого заступника голови Полтав-
ського ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Олега Пустов-
гара. Передачу присвятили всенародному голосуванню
за незалежність України 1 грудня 1991 року та ініціативам
просвітян із відзначення на Полтавщині сторіччя Україн-
ської революції 1917—21 рр.**

селянським повстанням у 20-х ро-
ках XX століття та трагічним на-
слідкам окупації УНР російськими
більшовиками.

Особливу увагу приділено
розповіді про життя і діяльність
Голови Директорії, Головного
Отамана військ УНР Симона
Петлюри. Також експонується ко-
ротка розповідь і світлина товари-
ша Симона Петлюри по духовній
семінарії Костянтина Товкача.
Представлені й світлини Василя
Тютюнника — уродженця Хоролу,
командувача Дієвої армії УНР,
Миколи Божка-Божинського —
уродженця Семенівки, Героя бою
під Крутами, Павла Скоропад-
ського — гетьмана Української
держави, Федора Лизогуба — го-
лови Ради міністрів Української
держави, Миколи Міхновського
— ідеолога українського націона-
лізму, Степана Лазуренка — пол-
ковника армії УНР, уродженця
Гадяча, Віктора Андрієвського —

діяча “Просвіти”, В’ячеслава Ли-
пинського — публіциста, ідеолога
консерватизму, Івана Стешенка —
полтавця, генерального секретаря
освіти Центральної Ради. Стенд
“Повстанські селянські загони
на Полтавщині” оповідає серед
іншого й про селянське антибіль-
шовицьке повстання у Гадяцько-
му повіті під проводом Леонтія
Христового. Зацікавлює глядачів
розповідь про Никанора Онаць-
кого — просвітянина, завідувача
етнографічного відділу краєзнав-
чого музею, якого розстріляли ро-
сійські більшовики 1933 року. Ді-
яльність товариства “Просвіта” у
1917—20 рр. на Полтавщині пред-
ставлено унікальними фотографі-
ями: драматичного гуртка Реше-
тилівської “Просвіти”, Дмитра
Солов’я — засновника Шишаць-
кої “Просвіти”, Григорія Кова-
ленка — письменника, історика,
першого голови Полтавського
міського товариства “Просвіта”.

Незабутнім предкам — вдячні нащадки

Микола САВЧУК,
м. Коломия

Ідеї народжу-
ють не лише твор-
чі люди, а й меце-
нати. Одним із та-
ких активних лю-
дей і доброчинців
нашого краю є
Дмитро Васильо-
вич Гладуник. Зна-
ють його не лише
як успішного під-
приємця, керівни-
ка з багаторічним
досвідом, заслу-
женого працівни-
ка сільського гос-
подарства Украї-
ни, а насамперед
як небайдужу, доб-
ру й жертвну людину. Пан Гла-
дуник завжди підтримує Коло-
мийське міськрайонне об’єднан-
ня ВУТ “Просвіта”.

Дмитро Гладуник побував у
багатьох європейських країнах і
придивився до якогоś цікавого й
корисного. У Львів він побував
на знаменитій Горі Хрестів, у му-
зеї просто неба з назвою “Символ
мук, надій і резистенції народу
XX століття.” Там надихнувся
поставити гідний пам’ятний
хрест усім незабутнім предкам за
велику історію рідного Печені-
жина. І почав утілювати ідею у
життя.

Спочатку пан Дмитро розра-
ховував побудувати монумент-
альний хрест упродовж двох ро-
ків. Та коли про цей задум дові-
дався його приятель, а наш крає-
нин з с. Марківки біля Печені-
жина Мирослав Чемерис, то по-
годився стати партнером Дмитра
Гладуника. Мирослав Чемерис
уже понад 15 років живе й пра-
цює в німецькому місті Ляйпцігу.
Там його сім’я, бізнес та нові
друзі. Але тут найдорожче — ма-
ма, могили тата й мудрого діда,
який опікувався онуком, коли

помер батько. Сюди, до рідних
гир, до товаришів і родичів, по-
вертаються його дороги. Тож
Мирославі Чемерису не байдужі
такі духовні задуми. Тому й
постав пам’ятний хрест не за два
роки, а за рік у центрі Печеніжи-
на, біля школи. Спроектував
хрест наш краєнин, заслужений
художник України Мирослав
Ясінський, який використав тра-
диційні гуцульські й християн-
ські символи. Лаконічний напис
“Предкам від нащадків” запро-
понував теж краєнин, письмен-
ник Микола Савчук. Проектні
роботи виконав досвідчений Іван
Мироняк з Коломиї. А саму ро-
боту — майстри справ каменяр-
ських з Городенківщини — пра-
цівники фірми, яку очолює Ва-
силь Штайнбах. Допомігав їм
печеніжинський підприємець
Василь Вінтоняк. Долучилися до
благородної справи й місцеві
господарі Василь Гладуник та Во-
лодимир Семенюк.

Недавно ініціатор цієї духов-
ної пам’ятки Дмитро Гладуник
запросив широке коло відомих не
лише на Коломийщині підпри-
ємців, керівників, щоб познайо-

мити їх із меценатами, авторами
й будівничими хреста. Він і від-
крив велелюдний захід, а потім
запросив до слова голову Печені-
жинської ОТГ Ігоря Довірака, го-
лову міськрайонного об’єднання
ВУТ “Просвіти” Василя Глаго-
люка, творчий дуєт Мирослава
Ясінського та Миколу Савчука,
проектанта Івана Мироняка, лі-
каря й поета Михайла Довірака та
інших.

— Я хочу, — зізнається Дмит-
ро Васильович, — щоб подібні
справи робили й інші заможні
люди. Дуже приємно, що маю ко-
му передати свій підприємниць-
кий і меценатський досвід, що в
Печеніжині й околицях живуть
небайдужі молоді люди. Маю на
увазі таких, як Василь Вінтоняк,
який успішно розвиває свій біз-
нес у Печеніжині. Але багато на-
ших краян тепер на Заході, і вони
також повинні брати приклад з
німецького підприємця україн-
ського роду Мирослава Чемери-
са. Спільно ми зможемо зробити
ще багато корисних справ, щоб
колись наші нащадки були вдячні
нам так, як ми тепер вдячні на-
ших предкам.

А ще нова експозиція оприлюд-
нює матеріали про прихід до вла-
ди більшовиків, політику інду-
стріалізації та колективізації, голо-
домор-геноцид 1932—33 років,
сталінські репресії.

Олег Пустовгар переконаний,
що необхідно розширити експози-
цію за рахунок спецфондів музею.
Йдеться про унікальні історичні ре-
ліквії. Їх передав музею 1992 року
голова Полтавського обласного
об’єднання ВУТ “Просвіта” Ми-
кола Кульчинський. Ці унікальні
документи та інші артефакти уряду
УНР в екзилі “Просвіта” отримала
тоді від Миколи Степаненка — віце-
президента УНР в екзилі (з 1967 ро-
ку), уродженця Полтавщини, нау-
ковця, літературознавця, письмен-
ника, громадського, політичного та
релігійного діяча на еміграції.

“Просвіта” запропонує обл-
держадміністрації 22 січня на-
ступного року, з нагоди відзначен-
ня сторіччя проголошення IV
Універсалу, спільно влаштувати
виставку зі згаданих фондів, а та-
кож визначитися щодо тих доку-
ментів, які варто розмістити у ви-
щезгаданій експозиції.

Прес-центр Полтавського ОО
ВУТ “Просвіта”

У Львові лунають «Сурми Звитяги»

У Львівській опері відбувся XVIII
фінальний концерт Всеукраїнсько-
го дитячо-юнацького фестивалю
мистецтв “Сурми Звитяги”.

Засновники фестивалю —
Львівське ОО ВУТ “Просвіта” імені
Т. Шевченка, Центр національного
відродження ім. С. Бандери та ГО
“Сурми звитяги”.

Мета заходу — пропагування
серед дітей та юнацтва кращих
зразків мистецьких творів патріотич-
ного спрямування, що розкри-
вають героїчний шлях національ-
но-визвольної боротьби україн-
ського народу в XX столітті, вив-
чення пісенної спадщини Січового
Стрілецтва, Української Галицької
Армії, Української Повстанської Ар-
мії, а також сучасної української
молодіжної патріотичної пісні.

Загалом у всіх відбіркових ту-
рах цього річного фестивалю взяло
участь близько 12 тисяч молодих
виконавців. На фінальний перегляд
журі було подано 456 художніх ро-
біт, 80 творів у номінації “Авторська
поезія, проза” та 300 відео у номі-
нації “Художнє читання”.

До участі у сценічних номінаці-
ях відібрали близько 300 виконав-
ців, які представляли 14 областей
України. Географія фестивалю різ-
номанітна, за першість змагалися
представники Вінницької, Терно-
пільської, Закарпатської, Волин-
ської, Полтавської, Житомирської,
Чернігівської, Кіровоградської, Іва-
но-Франківської, Хмельницької,
Чернівецької, Рівненської, Донець-
кої та Львівської областей. Найчи-
сельнішим було представництво
від Львівської, Вінницької, Хмель-
ницької та Донецької областей.

У вітальному слові під час наго-
родження переможців співзаснов-
ник фестивалю “Сурми Звитяги”,
голова Львівського обласного
об’єднання ВУТ “Просвіта” імені
Т. Шевченка Ярослав Пітко наголо-
сив, що метою фестивалю є не
тільки пропагування патріотичної
пісні та підтримка юних талантів, а
й формування національно свідо-
мої молоді, усвідомлення нею ге-
роїчної історії й почуття відповід-
альності за свою державу.

Прес-служба ЛОО ВУТ
“Просвіта” ім. Т.Шевченка

Минуле і сьогодення. Уроки історії

Дмитро ЛОМАЧУК, кінорежисер, сценарист, лауреат Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка, доктор культурології

Так склалося, що ми, звертаючи погляд на свою історію, знаходили переважно події сумні. Пам'ять наша міцно зафіксувала такі сторінки, як зруйнування золотого Києва, битву під Берестечком, драматизм Полтавського бою, підступне нищення Січової Запорізької республіки, Емський указ і Валуєвський циркуляр про заборону української мови. А з недавніх історичних подій — муравйовські погроми, розстріляне Відродження, Голодомор тридцять третього, чорна наруга тридцять сьомого, чорнобильська трагедія. Називаючи важкі сторінки нашої історії, ми зовсім не хочемо закреслити те велике і світле, яке підносить наш народ до вершин цивілізації, визначає його заслуги перед людством. Адже на нашому славному історичному шляху були і могутня Київська держава Ярослава Мудрого, і перша демократична республіка в Європі — Запорізька Січ, і відчайдушний порив до свободи часів мудрого будівничого й політика, відданого ідеї української незалежності Івана Мазепи, великого у звершеннях, у любові до землі предків і трагічного у помилках своїх Богдана Хмельницького, грізного вояка, оборонця вольностей козачих Івана Сірка, творця першої української Конституції Пилипа Орлика.

На превеликий жаль, історію українського козацтва не завжди сприймають правильно. Іше з часів Московської імперії, а згодом і Радянського Союзу офіційна пропаганда цілком свідомо і навмисно паплюжила або замовчувала роль українського козацтва в становленні державного мислення української нації і зводила усі відомості про нього до ганебних вчинків, які начебто носили бандитську мотивацію, а українська мова, мова козацької нації, взагалі багато років була або просто заборонена, або принижувалася. Завдяки радянській пропаганді, що мала на меті створити нову формування — “совєцький народ”, ми стали людьми, силоміць вирваними з історичних процесів, і такими, що не маємо власної системи цінностей. Уявлення про майбутнє і зараз нав'язують та задають іззовні, зокрема розвинуті країни. Звідси виникає проблема створення власної національної ідеологічної концепції виховної та культурно-просвітницької роботи, яка б ґрунтувалася на українських історичних традиціях. Нас у часи тоталітаризму відлучали від історичних джерел, від правдивої історії, на-

кидаючи лжеісторію, сконструйовану в Санкт-Петербурзі і в Москві, аби ми не могли розгледіти навіть свого завтрашнього, яке нам нав'язувалося як щось “спільне” і “навіки разом”. Сьогодні історичні джерела відкриті, тож украї необхідно звертатися до славної минушини, привертаючи особливу увагу до його найкращих традицій в історії становлення України як незалежної держави. І в цьому визначну роль має грати документальне кіно. Саме документальне, оскільки воно створене на реальних подіях і опирається на достовірні й правдиві факти. Цю ідею втілює у життя протягом двох останніх років кіностудія Об'єднання кінематографістів “Кінолос” та Всеукраїнське товариство “Промсвіта” ім. Тараса Шевченка (голова Павло Мовчан) за сприяння очільника партії “Патріот” Миколи Голомші. Проект має назву “Героїчне минуле: Від Святослава до Небесної сотні” і має на меті охопити героїчні сторінки історії боротьби, які значною мірою сприяли здобуттю сьогодні незалежності України. Дуже жаль, що цей надзвичайно важливий проект не знайшов державної підтримки. Наші звернення до різних владних інституцій завершувалися лише обіцянками та відписками. Але попри відверте ігнорування владою вкрай потрібного сьогодні проекту з па-

Святослав

тріотичного виховання молоді на прикладах героїчного минулого українського народу, ми все ж спромоглися створити фільми, які зацікавили глядачів Центрального телевізійного каналу та парламентського телеканалу “Рада”. Це нарис-портрети, в яких висвітлюються ключові події багатовікового українського героїзму, що його виявляли знакові історичні постаті нашого народу. Тут не тільки про наше ратне минуле, а передусім вічні уроки вибору мети, приклади боротьби за перспективу, особливо сьогодні, коли точиться битва не на життя, а на смерть, битва за саме існування Незалежної України. Підступного ворога не подолати самою лише зброєю, якщо державницька думка не оволодіє нацією і не сформується у монологічне переконання вищої вартості — незламний дух волелюбства, прагнення соборної незалежності, освяченої довгими віками постійної боротьби за місце під сонцем для окраденої ворогами матері-Вітчизни.

Фільм перший: “Святослав”. Ще задовго до появи Запорізької Січі втіленням загальнона-

ціональної слави, здобутої у перемогах над нашими вічними ворогами, став великий князь Київський Святослав, який дав поштовх до боротьби за свою свободу. Нестор Літописець писав: “Він ходив на ворога зі стрімкістю барса; в походах не возив із собою ні казанів, ні обозів; харчувався кониною або м'ясом диких звірів, яке пік на вугіллі; не боявся ні холоду, ні непогоди; спав у походах без шатра під відкритим небом, підстеливши під себе кінський пітник, а під голову — сідло; якщо ж ішов на ворога, то ніколи не нападав на нього зненацька, а завжди заздалегідь попереджав: “Іду на ви!”. Його життєвий чин, його подвиги цементують нашу історичну пам'ять, пробуджують національну чесноту і гордість за наших прасурів. І це особливо актуально сьогодні, в часи наших чергових історичних випробувань. Його сміливістю, відвагою, лицарським духом і вмільстю захоплювалися навіть вороги... Грізне ім'я князя звучало багатьма мовами. Його вимовляли то з тривогою і ненавистю, то захоплено і з надією. Але ніколи байдуже. Князь Святослав був живим втіленням могутньої сили, яка рознесла вщент занепаду будівлю Хазарського каганату. Багато перемог Святослава над аварами, ясами і косогами... Він завоював суміжну землю з Хазарією — Джи-

Петро Сагайдачний

як і спотворене слово, спотворюють світ і саму людину. І що думку про недолугість українського Гетьмана нам багато років намагалися нав'язати “історики” й “пропагандисти”. І перетворили його зі звитязця на такого собі гульвісу, а його гучні перемоги — на прогулянки “долиною широкою, гей!” Але найвизначнішу характеристику Петру Сагайдачному склав польський мемуарист Якоб Собеський у латиномовній праці “Історія Хотинської війни”, що побачила світ у Гданську 1646 року: “Цей Петро Конашевич настільки підносився над своїм простим походженням і способом життя своїм гострим розумом, визначною зрілістю суджень, надзвичайним допелем у словах і ділах, що з усією справедливістю мусить бути зарахований для нащадків серед найвизначніших людей... Хоч скільки керував він запорозьким військом, усюди, вкритий славою своїх подвигів на суші й морі, він користувався незмінною ласкою фортуни... Він зробив своє ім'я пострахом для всієї Московщини... не менш прославили ім'я Конашевича й морські походи... Кілька зруйнованих визначних торговельних міст Європи і Азії, попалені околиці Константинополя, нарешті, рідкісна поворотність, виявлена ним у Хотинській війні... Саме з цього часу варто було б починати відлік українського морського флоту, прив'язавши дату святкування до одного з морських походів. Але чи знають про це можновладці? Загалом це був чоловік великого духу... Обряд і релігію грецьку він оточив незвичайно гарячим культом”.

Фільм третій: “Іван Виговський”. Єдиний український гетьман, що не підписав жодних статей, і єдиний, кого тричі козацька старшина підтверджувала на посаді гетьмана України. Після смерті Богдана Хмельницького Україна перебуває в страшній

Іван Виговський

руїні. Перед козацькою старшиною постає вибір: хто зможе далі повести Україну самостійницьким державним курсом. Булаву вручають генеральному писарю Івану Виговському. Так він став гетьманом. Але самостійницький напрям політики Виговського не подобається московському цареві, який вважав, що козацька старшина повинна була просити в нього дозволу на вибори нового гетьмана. Виговський на козацькій раді зробив заяву, що не хоче зверхності над Україною й складає булаву, але йому її повертають. Гетьманування Виговського не дає спокою московському цареві. Він вирішує добитися зверхності над Україною шляхом розколу козацької старшини. На час гетьманства Виговського випала чорна смуга в долі України — військовий занепад і економічна скрута. Царські воєводи перетворили країну на свою провінцію. Тривалі внутрішні війни невдовзі переросли у спротив Москві. Іван Виговський розгромлює сотисячне московське військо під Конотопом. Перемога збентежила московський уряд. Історик С. Соловйов писав: “У жалобному вбранні війшов цар Олексій Михайлович до народу, й жах охопив Москву”. Ударити на Москву завадила вітчизняна опозиція, організована московськими наставниками. Починалася Руїна.

Фільм четвертий: “Петро Дорошенко”. “Сонцем Руїни” він назвав український народ, який завжди високо цінував честь, звязу і мудрість своїх героїв. Він

Петро Дорошенко

став символом боротьби за єдність та окремішність своєї держави. На тлі Руїни, коли країну очолювали то слабкодухий Юрасик Хмельницький, то відверті кар'єристи Павло Тетера та Іван Брюховецький (один із них називав Україну польською провінцією, а другий — московського царя її володарем) “цілість отчизни” та прагнення того, “щоб в одній раді, а не в розбитті Україна перебувала” були визначальними в його політиці. Він постійно наполягав: “Українські землі мають простягатися від Перемишля і Ярослава по Сівськ та Путивль”, бо саме туди сягало колись “князівство руське і ці кордони повинна теж осягнути козацька держава”. Його любили за ставлення до простого народу. Часто, скликаючи загальні ради, питав думку населення щодо важливих політичних рішень. Писав від власного імені та від імені всіх козаків, що вони “не бажають бути ні рабами, ні данниками, а хочуть залишатися вільними...” Після Івана Виговського немає трагічнішої постаті в українській історії XVII

сторіччя, аніж постать Петра Дорошенка. Дитинство та юність майбутнього гетьмана проходили у часи боротьби українського козацтва за свої права і привілеї з магнатами та шляхтою Речі Посполитої. Він із молодих років долучається до жорстокої боротьби, яку сприймає як нагальну справу відродження української держави, як єдиний історичний шанс, аби повернути українській нації її права.

Фільм п'ятий: “Іван Мазепа”.

Ще за життя його ім'я було оповите міфами. А по смерті і досі навіть із амвонів церкви, яку він будував і яка у своєму найменуванні має слово Українська, все ще лунають анафеми. Нам століттями намагались втовкмачити теорію про плідність співпраці українців і росіян у побудові Російської імперії. Але він будував аж ніяк не Російську імперію, а незалежну Українську державу і мислив її суб'єктом міжнародних відносин, потуга якого спиралася би на найважливіші геополітичні чинники. Саме тому московська церква і держава так його не люблять. Він був великим меценатом культурних починів і будов в Україні. Його доба створила власний стиль, що виявився в образотворчому мистецтві, літературі, культурному і духовному житті

Іван Мазепа

ті гетьманської України. Це було українське бароко — глибоко національний стиль. Був поліглотом — прекрасно володів польською, російською, татарською, французькою, латинською, італійською та німецькою мовами. Йому дають сьогодні найрізноманітніші оцінки: “зрадник російського царя”, “зрадник і ворог українського народу”, “польський шляхтич”, “романтичний герой”, “видатний патріот України”... І тільки за те, що він вирішив шукати інших, надійніших політичних союзників, за те, що творив незалежну європейську країну, сприяв розвитку української культури і духовності, за побудованих ним храмів і навчальних закладів. Але головною метою його життя було служіння рідній Україні, українському народові... То що ж зрадив Іван Мазепа? Російського царя?! Можливо. Але не Україну! Саме тому, передбачаючи такі неймовірні сюжети для українців і України, які реалізовувались через сторіччя, він намагався змінити хід історії, рецидиви якого ми відчуваємо і нині на окупованій території української землі...

Фільм шостий: “Іван Богун”.

Однією з головних проблем сучасної вітчизняної історіографії є недостатнє вивчення біографій окремих осіб козацької доби. Протягом багатьох десятиліть, зважаючи на різні обставини, українські науковці не зверталися до висвітлення життя та діяльності одного із сподвиж-

Іван Богун

ників Богдана Хмельницького, видатного представника козацької старшини періоду Визвольної війни середини XVII ст. Івана Богуну. Він був одним із найвідоміших козацьких полководців в Україні середини XVII століття, слава про якого гучно лунала не лише на українських землях, а й далеко за їх межами. Палко любив свою Україну і боляче реагував на кроки українських гетьманів, що утискали права козацької вольності. В політичному спектрі Української козацької держави займав місце постійного опозиціонера. Рішуче виступав проти укладення Богданом Хмельницьким Білоцерківського договору 1651 року, засуджуючи при цьому політику поступок Польщі і зменшення козацького реєстру. Також Іван Богун був серед противників курсу Хмельницького на союз із Московією, так і не склавши присяги російському цареві. Згодом очолив антимосковську старшинську опозицію. Він став легендою ще за життя. Польський історик середини XVII століття Веспасіан Коховський писав: “Сміливий, розумний, надзвичайно популярний, вміє, як ніхто інший, вдало діяти; сильний і хитрий, як лис; людина відважна і завзята”. На початку червня 1651 р. війська зійшлися під Берестечком. Козацьке військо зазнало поразки. 30 червня 1651 р. в найтрагічніший для козаків час, в оточеному з трьох боків поляками козацькому таборі гетьманом обрали І. Богуну. (Б. Хмельницького позрадянськи затримав хан). Український романіст М. Старицький свідчить, як обирали Богуну: “Роздались кругом крики пробудженої товпи — вибрати нового

гетьмана, да такого, щоб не продав нас ляхам.

— Богун, Богун, — роздалися з усіх сторін вигуки.

— Богун! — заревіла, як одна людина, вся товпа і шапки полетіли догори. Богун поривався говорити, але голос його губився у реві товпи.

— Богун — гетьман! Слава гетьману!

Вся товпа оголила свої голови...

Фільм сьомий: “Небесна сотня”. Фільм створено за участю людей, які вийшли на Майдан і повстали проти беззаконня. Вони дадуть відповідь на запитання, які чомусь не ставили раніше. Ці питання хвилюють учасників революції. Їх уникають її вороги. Їх ігнорує влада. Але відповіді на них потрібні — і нам, і тим, хто був по інший бік барикад. А найбільше вони потрібні тим, хто вірить, що брехня про Майдан — це правда...

Потреба зазирнути в глибину століть диктується необхідністю збагнути сенс забутих уроків історії, знайти в них живі й надихаючі цінності, створені нашими предками. Історичний досвід минулого — це досягнення і прорахунки наших предків, забувати або нехтувати ними — означає визнавати себе людьми, які не знають, навіщо прийшли у світ, для чого живуть і чого повинні досягти.

Тож уважно вивчаючи історичне минуле, можна знайти багато того, що надихає сучасну людину до прагнення вірно і віддано служити українському народові. Звільняючись від фальшивих знань про себе, від сфальшованої історії, ми змінюємося самі й змінюємо наше завтрашнє, тобто змінюємо і наших нащадків.

«Цей роман насамперед про перемогу, про перемогу людини над собою, над обставинами» Враження від презентації роману «Троща» Василя Шкляра

З ініціативи доктора філологічних наук, проф. Сидора Кіраля група студентів ГРФ і КТ побувала на презентації нового роману “Троща” відомого українського письменника Василя Шкляра, яка відбулася 16 листопада 2017 р. у Червоному залі Будинку кіно. В. Шкляр — автор відомих романів “Тінь сови”, “Ностальгія”, “Ключ”, “Елементал”, “Залишенець” (“Чорний Ворон”), “Маруся”, збірки повістей та оповідань “Сніг”, “Живиця”. Його твори перекладено шведською, російською, вірменською та іншими мовами.

Катерина ЯНИК,
студентка І курсу гуманітарно-педагогічного факультету

Це була справді масштабна подія. Презентацію розпочав відомий бандурист Тарас Компаніченко, який співом і майстерною грою на бандурі створив атмосферу єдності душ усіх присутніх. Модерував захід соліст гурту “KOZAK SYSTEM” Іван Леньо. “Мені цей роман Василь скинув в електронному вигляді. Вразила мене книга так, що я зателефонував Василю, багато йому наговорив хорошого... І до сьогодні вважаю цей роман одним із знакових”, — зауважив І. Леньо.

А потім взяв слово Василь Шкляр: “1949 рік, УПА вже давно у збройному підпіллі, щодня гинуть найкращі хлопці, найкрасивіші дівчата. Це — “Троща”, панове! Це — “Троща”!”. “Цей роман про перемогу людини над собою, над обставинами. Адже в неймовірно складних умовах доводилося бо-

ротися, коли ворог переважав чисельно, був надзвичайно підступним. У наших лавах було багато ворожої агентури. І вже не знав, хто свій, хто чужий, підозра падала на всіх. Через те цей роман ще й про зраду. Зраду, яку не можна виправдати, але можна зрозуміти”. Василь Шкляр відповів на усі запитання, які в той момент хвилювали шанувальників його книг. Найбільше автора надихав сотенний УПА Мирослав Симчич (псевдо “Кривоніс”), який відбув 25 років заслання в сталінських катівнях і за день до презентації “Трощі” суд реабілітував його, прототипа головного героя роману.

Рідною і зрозумілою кожному була промова волонтерки, комбата Марусі Звіробій. Ця молода дівчина — взірць сильної і вольової української жінки (прототип героїні його роману “Маруся”), яка бачила і смерть, і страждання, і нещастя. Отож після всіх випробувань не може мовчати, а тому й наголошувала на важливих проблемах не лише минулого, а й сучасності.

Усіх потішила новина про екранізацію молодим режисером Олегом Туранським роману В. Шкляра “Чорний Ворон”. Це була перша зустріч письменника та режисера, який пообіцяв докласти всіх зусиль, аби наступного року фільм вийшов у прокат.

На презентації гості могли придбати видання В. Шкляра та отримати автограф.

Твори Василя Миколайовича відіграють важливу роль у формуванні свідомого громадянина України, вихованні справжнього патріота. Побажаймо письменникові творчої наснаги та успіхів.

Два Василі, два лауреати Шевченківської премії і один Герой України...

Наталія ФЕДОРЧЕНКО,
провідний бібліограф Богуславської ЦБС

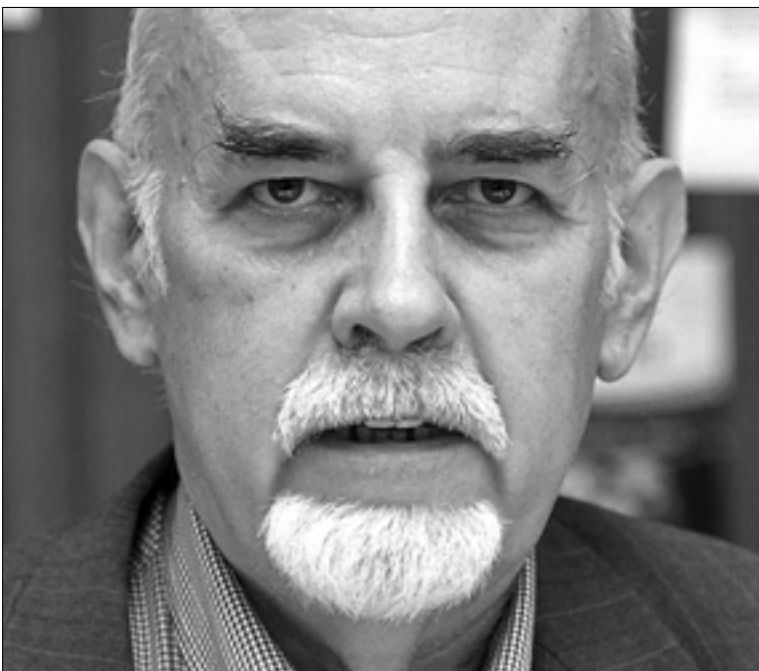
... побували у вищент заповненій читальній залі Богуславської районної бібліотеки, де відбулася творча зустріч з відомим українським письменником, “батьком українського бестселера”, Василем Шклярем, широку славу якому приніс роман “Чорний ворон” (“Залишенець”), за який і була присуджена Національна премія України імені Тараса Шевченка, та основна частина зустрічі була присвячена новому роману письменника “Троща”. Автор розповів про передумови написання роману про УПА. Події в романі розгортаються у двох часових паралелях, що тісно переплітаються між собою, а сама назва твору має неоднозначний сенс: трошею на Тернопільщині називається очерет, в якому ховалися воїни-націоналісти і де їх розстріляли “червонопогонники”. Тож назва, як каже сам автор, має і інший сенс: троща — це катастрофа, це бійня, це трошення людських долі і майбутнього. Шкляр розповів історію цього роману та ін-

ших своїх бестселерів, а також презентував нову дитячу книжку “Песик Гав...”, написану українською та англійською мовами.

У презентації “Трощі” взяли участь народний артист України, Герой України, майстер художнього слова Анатолій Пономаренко, який зачитав уривок з роману, також наш земляк, народний артист України, лауреат Шевченківської премії, всесвітньо відомий диригент Василь Василенко, який презентував свою нову поетичну збірку “На берегах Хороброї”, куди увійшов і вірш-присвята Василю Шкляру. У нашій читальній залі знаного письменника щиро вітали і інші відомі гості — видавець Юрій Любченко, який подарував районній бібліотеці тринадцятитомник творів Левка Лук’яненка, академік АН України, головний редактор науково-популярного журналу “Світогляд”, Я. С. Яцків та його заступник І. Б. Вавилова, професор Б.М. Романюк, наш земляк, підприємець-меценат П. І. Головатенко. Радо вітала знаних гостей директор Богуславської Централізованої бібліотечної системи Г. С. Добровольська зі своїми колегами.

Ігор МЕЛЬНИК: «Перший крок до громадянського суспільства»

2 грудня у віці 65 років відійшов від нас у вічність Ігор Мельник — ініціатор та один із творців Товариства рідної мови — Товариства української мови ім. Тараса Шевченка — Товариства “Просвіта”, журналіст, краєзнавець, громадський і політичний діяч, інтелігент, львовознавець і просто чуйна й добра людина. З 1970-х років Ігор Мельник був невід’ємним учасником культурного та громадського життя Львова, спочатку неформального, а з кінця 1980-х уже й інституцізованого. Він став ініціатором створення Товариства рідної мови (тепер Всеукраїнське об’єднання “Просвіта”), одним із засновників Народного руху України. Обирався депутатом до Львівської обласної та (двічі) міської рад. 2012 року став засновником Української Галицької партії, а після реєстрації — її першим головою.

Любив історію, багато писав. Опублікував 10 книг з історії львівських вулиць, низку нарисів про галицькі містечка (проект журналу “І” “Галичина — країна міст”), брав активну участь у виданні низки енциклопедичних видань, зокрема УСЕ, “Енциклопедія Львова”, “Довіднику з історії України”, “Історії Львова”. Працював у газеті “Поступ” та “Галицькій брамі”, публікувався на Zbruci.

На спомин про пана Ігоря просимо опублікувати його спогади, написані 2009 року й тоді уперше надруковані в часописі “Річ”.

Львівське обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

мила мене з Емануїлом Миськом і Ростиславом Братунем, які підтримали мене на засіданні правління Фонду культури, де я провів успішну апробацію складеного мною проекту Статуту Товариства рідної мови ім. Тараса Шевченка.

Потрібно було знайти солідну й шановану в місті людину на пост голови майбутнього товариства. Через Володимира Олейка познайомився я з Романом Іваничуком, який без довгих церемоній погодився на мою пропозицію очолити організацію, яку ще треба було створити.

Отже, наприкінці травня все було готове: установчі документи, майбутні вожді, оголошення, приміщення, Іванка Крип’якевич позичила оригінальний портрет Шевченка для оформлення сцени. Бракувало лише майбутніх членів. Хоч я весь час посилався на якийсь ініціативний комітет, він складався з однієї особи, бо навіть Винничук, втягнувши мене в цю авантюру, сам відійшов від справи, зайнявшись організацією театру “Не журись!”. Люди радо брали запрошення, обіцяли прийти, але ніхто не поспішав задекларувати свою підтримку, — мабуть, приглядалися до мене, не дуже довіряючи. Лише десь на початку червня почали приєднуватись: Василь Репетило, Марія Базелюк, Богдан Вовк, Марія

Бабій, Ярослав Рибак, Олександра Бик та інші, в останній вечір приєдналася група науковців Інституту суспільних наук: Ольга Кровицька, Євген Жеребецький, Ганна Войтів, Всеволод Ісків, Петро Мавко. І аж тоді я й сам повірив, що процес, як то кажуть, пішов.

Нарешті настав понеділок 13 червня 1988 року. Близько 4-ї години пополудні підійшов до Будинку культури будівельників, що на вулиці Стефаника, щоби заздалегідь підготувати сцену для запланованих установчих зборів. Директор закладу повідомила, що їй подзвонив секретар міськкому КПРС А. Мартинюк і заборонив проводити збори. Я побіг у міськком, але “товарища” Мартинюка вже там не застав, не з’являвся він у своєму кабінеті і до кінця дня, щоби уникнути пояснення свого вчинку. Мені здається, що рішення Мартинюка продиктували згори, а він був лише виконавцем, а згодом уже його зробили “стрілочником”.

Повернувшись десь о пів на сьому на вулицю Стефаника, я застав під зачиненою брамою Будинку культури кількості обурених львів’ян. Хтось запропонував скласти телеграми з протестом на ім’я Горбачова, а також на адресу XIX партконференції та в редакцію “Літературної України”... До речі, відпо-

віді на жодну з них ніхто так і не надіслав, прийшли лише підтвердження про отримання. Не пам’ятаю хто (здається, що Ярослав Путько чи Іван Макар), кинули заклик: усім піти до пам’ятника Іванові Франку і там провести наші збори. Усі погодилися. За якихось десять хвилин ми вже були під пам’ятником.

А що далі? Всі дивляться на мене, а я не знаю, з чого починати, та й переляк починає потрохи закрадатись у душу, бо одна справа — відкривати збори в залі, інша — не санкціонований мітинг, перший за багато десятиків років. Та робити нічого: “Назвався грибом — лізь у борщ!”. Уже добре не пам’ятаю всього, що тоді говорив, бо диктофон з’явився в руках Михайла Гориня вже пізніше. Здається, спочатку постарався заспокоїти людей і закликав до організованості й порядку, бо деякі відчайдухи вже були готові йти бити вікна до міськкому партії. Потім усе пішло легко, надавав слово виступаючим, читав проекти статуту та ухвал, словом, усе — як на звичайних зборах.

Хоча через деякий час з’явилося кілька міліціонерів, заклацали фотоапарати, став відчувати на собі об’єктиви відеокамер. Знову закрив сумніви, чи доведеться мені сьогодні почувати вдома чи, може, десь у казенному місці? Декотрі з людей почали відходити від пам’ятника й прогуюватись на безпечній відстані, вдаючи, що не мають стосунку до цієї події, тим паче, що слабенький дощик давав можливість з чистою совістю залишити збори. Але водночас надходили нові люди. Тож загальна кількість присутніх уже перевищувала тисячу осіб.

Постарався назвати всіх, хто виступав тоді на мітингу: Ярослав Путько, Василь Репетило, Роман Крип’якевич, Павло Шеремета, Євген Гринів, Михайло Горинь, Ірина Калинець, Іван Макар, Віталій Процюк, Марія Бабій, Анатолій Косинчук, Назар Новосад, Наталя Дідчук, Ганна Іваничюк, Юрій Волощак...

Говорили не лише про створення та майбутню діяльність Товариства рідної мови, а й про все, що хвилювало на той час людей. Найбільший резонанс мав короткий виступ Івана Макара, особливо такі його слова: “Треба чітко собі уявити, що то були за виступи у 1944—1952 роках. Щоби нас не обзивали бандитами і бандерівцями, коли ми їдемо десь за межі нашої України. Нам потрібно уявити, що то був рух проти сталінізму, що то були єдині, перші й організовані виступи проти сталінізму. Треба знати, що сталінізм і фашизм — то речі ідентичні. Нам треба ставити пам’ятники тим, які загинули в боротьбі зі сталінізмом”. Згодом на цих словах спекулювала компартійна преса, лякаючи обивателів.

Зібрання обрало раду Товариства рідної мови ім. Т. Шевченка, до якої увійшли: П. Шеремета, В. Репетило, Р. Іваничюк, М. Косів, Я. Путько, Ір. Калинець, А. Косинчук, С. Сокуров, І. Литвин, Є. Гринів, Г. Войтів, О. Бик, Р. Тертула, Р. Крип’якевич, В. Процюк. Мене обрали головою Товариства до конференції, яку вирішили провести наступного понеділка, 20 червня, в Будинку культури будівельників. Одночасно створили ініціативну групу, яку очолили Іван Макар та Ірина Калинець. Вони закликали громаду провести наступний мітинг 16 червня на тому ж місці.

Повернувшись після зібрання додому та розпивши з друзями пляшку вина, я нарешті зрозумів,

що все нібито обійшлося і спати му сьогодні у своєму ліжку. Донині дивує мене, чому тодішня влада не відреагувала належним чином на цей стихійний мітинг. Здається, влада того вечора була шокована і не готова до рішучих дій. Підлеглі не мали чітких інструкцій, як поводитися, дрібні керівники не відважилися виявити ініціативу та взяти на себе відповідальність, а начальство вже покинуло свої робочі кабінети, бо, покинувши збори, було певне — перелякана інтелігенція, побачивши на брамі замок, спокійно розійдеться по домівках.

У зв’язку з тим пригадалася мені розмова з Євгеном Жеребецьким, який, прощаючись зі мною увечері напередодні, побажав: “Нашому теляті та й вовка б з’їсти!”. На що я йому відповів: “Вовка не вовка, а щура — то вже точно з’їмо”. І справді, багатьом із нас вдалося 13 червня 1988 року такі проковтнути, хоча б частково, оте огидне почуття вічного страху, добре відоме всім, хто жив у ті роки, та нарешті зробити перший крок до громадянського суспільства, до Незалежної України.

Але я був свідомий, що це лише початок, адже багато людей, які брали участь у крамольній акції і навіть відважилися на хвилі загального піднесення виступити з імпровізованою трибуни, якийсь час будуть тихенько вичікувати, чим усе це закінчиться. Це й підтвердили мої телефонні дзвінки наступного дня. А в середу, 15 червня, я був викликаний на засідання правління Фонду культури. Разом із членами правління там був присутній також А. Мартинюк та представники обкому КПРС. Але мушу віддати належне членам правління Е. Миську, Р. Братуню, О. Шейці, В. Овсійчуку, які висловили обурення заборонами установчих зборів і підтримали вимогу мітингу провести 20 червня установчу конференцію Товариства рідної мови ім. Т. Шевченка у тому ж БК будівельників.

А 20 червня 1988 року у Будинку культури будівельників у Львові відбулась установча конференція Товариства рідної мови ім. Т. Шевченка. Хоча саме Товариство було вже утворене тижнем раніше на першому львівському мітингу.

Установча конференція обрала письменника Романа Іваничука головою Товариства рідної мови імені Т. Шевченка. Заступниками його стали науковий працівник історичного музею у Львові Михайло Косів та інженер-конструктор ВО “Кінескоп” Ігор Мельник (автор цих рядків), відповідальним секретарем — науковий працівник фізико-механічного інституту Юрій Зима. Крім того, до першого складу Ради Товариства також увійшли Марія Байко, Олександр Бик, Ростислав Братунь, Богдан Вовк, Ганна Войтів, Микола Голярчук, Богдан Горинь, Олександра Захарків, Роксоляна Зорівчак, Ігор Кархут, Микола Кацал, Микола Колесса, Ігор Кудин, Іван Литвин, Іван Макар, Микола Петренко, Павло Романюк, Павло Скокій, Василь Репетило, Роман Тертула, Марія Чумарна, Марія Шунь, о. Іван Швець зі Самбора... Головою ревізійної комісії став Всеволод Ісків...

Стефан Турчак

Едуард ОВЧАРЕНКО

Багатогранність таланту Стефана Турчака відлунує в творчості його учнів, прокладаючи шлях до міжнародного визнання молодим диригентам, які стали лауреатами конкурсу імені великого маестро.

Серед гостей цього заходу — видатна оперна співачка ХХ століття, солістка Національної опери України, народна артистка, дружина С. Турчака Гізела Ципола і його дочка Оксана Турчак.

— Сьогодні Україна переживає непрості часи. Але ми дбаємо про культуру, намагаємося не забувати про творчу спадщину, яку нам заповідав Стефан Турчак. Цей конкурс кілька разів переносили, змінюючи дати його проведення. Але тепер можемо гарантувати, що цей конкурс відбуватиметься регулярно і його підтримуватиме держава.

Стефан Турчак дав дорогу в життя багатьом талановитим українським митцям. І конкурс його імені продовжує цю традицію.

Для переможців це вже певний рівень. Надалі ми чекатиме-

У вінок великому маестро

У Колонному залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України відбулися церемонія нагородження і концерт лауреатів III Міжнародного конкурсу диригентів ім. Стефана Турчака.

мо від них нових звершень, — наголосив віце-прем'єр-міністр України Павло Розенко.

— Цей конкурс — шлях України в світову музично-диригентську спільноту, — зазначив міністр культури України Євген Нищук.

— Журі уважно й професійно поставилося до кожного з 20 учасників. Пишаюся, що один з кращих світових оркестрів, перший оркестр нашої держави — Національний заслужений академічний симфонічний оркестр України забезпечив всі три тури. Був дуже високий професійний рівень усіх виконавців, — підкреслив заступник голови журі конкурсу, ректор Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського Володимир Рижок.

Переможці конкурсу: Гаддіел Домбраунер, Франція-Ізраїль — I премія; Артун Хойнік, Румунія — II премія; Іван Чередніченко, Україна — II премія; Назар Якобчук, Україна — III премія; Михайло Вандаловський, Україна — диплом.

Лауреат першої премії Гаддіел Домбраунер як професійний сольний і камерний кларнетист і диригент має подвійний ступінь бакалавра з музики Єрусалимської академії музики і танцю, перший по класу кларнету (2009), другий — з оркестрового диригування (2013). 2017 року отримав ступінь магістра у престижному Інституті музики м. Клівленда (США).

Учасник I-го оперного конкурсу Театру у Льєж-Валлоні (серпень 2017), 6-го конкурсу

“Мансінеллі опера” в м. Орв'єто (півфінал).

Під час навчання в Клівленді посів місце асистента диригента в Оперному театрі цього міста і працював над постановками опер “Богема” Дж. Пуччіні та “Весілля Фігаро” В. А. Моцарта. Крім того він представив Клівлендській аудиторії симфонії французьких композиторів К. Сен-Сенса і Д. Мійо.

Г. Домбраунер брав участь у майстер-класах таких музикантів, як Марк Стрінгер, Мауріціо Арена, Колін Меттерс, Джанлуїджі Джельметті та Джон Нельсон.

Серед оркестрів, з якими Гаддіел Домбраунер працював і мав концерти останнім часом, слід згадати “Віртуози Брунеллі”, Симфонічний оркестр “СІМ”, Молодіжний філармонічний оркестр м. Аліканте, Хорватський камерний оркестр, Дунайський симфонічний оркестр та Ашдодський симфонічний оркестр.

Щоліта Гаддіел Домбраунер є диригентом-резидентом фестивалю “MusicFest” у м. Перуджа (Італія).

“Планував взяти участь у Міжнародному конкурсі диригентів ім. Стефана Турчака ще 2014 року. Але через суспільно-політичну ситуацію в Україні він тоді не відбувся. Це мене дуже засмутило. Величезне щастя, що я не лише взяв участь у цьому престижному конкурсі, а й став переможцем. Впевнений, що моя творча співпраця з Україною триватиме й надалі”, — зізнався Г. Домбраунер.

Фінальним акордом урочистого дійства став гала-концерт переможців III Міжнародного фестивалю диригентів ім. Стефана Турчака.

Пам'яті Івана Корсака

Минулої п'ятниці вранці не стало Івана Корсака. Помер виняткові світлої душі чоловік і прекрасний письменник, беззаперечний лідер у жанрі українського історичного роману. В останні 15 років Іван Корсак написав ті твори, котрі стали яскравими відкриттями наших великих людей, яких ще не знає широкий загал в Україні (В'ячеслав Липинський, Юрій Немирич, Миклухо-Маклай, брати Тимошенки, Кістяківські...). Блискуче написані його романи про Міхала Чайковського (“Отаман Чайка”) та про Ганну Барвінок, многотерпеливу дружину химерного і не легкого для співжиття Пантелеймона Куліша (“Перстень Ганни Барвінок”).

Він був на винятковому творчому піднесенні. Розповідав про задуми кількох романів. Три його твори висунуто на здобуття Національної премії імені Т. Шевченка.

Гірко мені усвідомлювати, що я вже не почую його тихого спокійного голосу і що Іван Корсак переходить із цього світу у нашу пам'ять.

Не можу забути такої розмови з ним. Люди нашого віку так чи інак заговорюють про фінал життя. Корсак сказав: “Вся наша доля десь записана і нам нічого не змінити. Тому я — фаталіст: буде так, як має бути, як визначено нам. Треба не марнувати час і робити те, що ти вважаєш важливим і що ти можеш”. Позиція і філософія розумної сильної людини, яка не впадала в драматизування усяких несприятливих обставин.

Він цілковито підпорядкував себе писанню історичних творів, добре відчуваючи, що в нашій постколоніальній ситуації національна історія — той продукт, котрого катастрофічно бракує в нашому духовному раціоні. Звідси наша історична недовірливість, національний нігілізм і відсутність національної свідомості та гордості. Він вишукував в історії яскраві, але малознані загалом постаті, яким належалося б бути у національному пантеоні, але всі їхні імена були репресовані комуністичним режимом. Корсак повертав ці імена і цих людей в український історичний простір, в українську пам'ять. Його герої незрідка розкидані по всьому світу (Григор Орлик, Тимошенки, Кістяківські, Миклухо-Маклай...), але всі вони незримими духовними узами пов'язані з Україною і гордо несуть українське ім'я. Окрема тема (і я певен, що це стане об'єктом серйозних сту-

дій) Корсакові зусилля для відтворення українського внеску у світову цивілізацію. Невипадково ж такі його романи, як “Борозна в чужому полі” та “Вибух у пустелі” мають голосний резонанс в Україні. Наше суспільство, відчуваючи симптоми своєї історичної амнезії, жадібно цікавиться такими постатями і невідгаданими сюжетами з життя видатних українських людей, яких знає світ, але ще майже не знаємо ми.

Останнім часом Корсак, завершивши епічно-масштабний роман “На розстанях долі”, працював над художньо-документальним твором про українців в американо-в'єтнамській війні. З багатьох архівів світу йшли йому документи для цього, як і для інших, раніше написаних творів. Це була засаднича особливість Корсакової письменницької роботи — всі його твори мають у своїй основі потужний документальний фундамент. Я не знаю, на якій стадії цей роман. Бо ж неблагання смерть забрала Івана Феодосійовича в час його напруженої роботи над новим художнім полотном.

Після смерті Павла Загребельного, Романа Іваничука, Романа Федорів Корсак був одним із небагатьох, хто лишився вірним многотрудному жанру історичного роману. Ціни немає його роботі в українській літературі — його твори мають націєтворчу силу впливу, вони сприяють вихованню українського патріотизму. Без них справді важко уявити собі наше письменство.

Певно, кожен, кому пощастило приязнитися з Іваном Феодосійовичем, відчував у ньому тонку душевну конституцію, допитливий інтелект і високу самопошвагу. З цим він прийшов у нашу літературу і, пам'ятаючи все це, — як найвизначальніше в його духовному портреті — ми прощаємося з ним, тамуючи гострий біль утрата.

Хай буде Вам, Іване Феодосійовичу, вічна пам'ять!

І доки ми будемо на цьому світі, ми не забудемо Вас!

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ,
Ліга українських меценатів

Редакція газети “Слово Просвіти”, Центральне правління ВУТ “Просвіта” глибоко переживають смерть талановитого письменника Івана Феодосійовича Корсака, просвітянина, номінанта на здобуття Національної премії ім. Т. Шевченка.

Вічна пам'ять його душі, пу-хом рідна волинська земля!

Благодійний аукціон у Макарові

У Макарові, що на Київщині, відбувся благодійний аукціон з метою збору коштів для лікування поранених українських воїнів — учасників АТО на Донбасі. На аукціоні продали 15 творів мистецтва, виконаних художниками-учасниками мистецьких пленерів “Козичанка — перлина Полісся” та “Макарів і околиці”, а зібрані кошти передали добровольцю Олександрові Овчаренку із села Грузьке на Макарівщині.

Станіслав БУШАК,
мистецтвознавець, член НСХУ і НСЖУ

Ініціатор заходу — заслужений художник України та заснов-

ник Макарівської картинної галереї Анатолій Марчук, а відповідальність за організацію акції та її проведення взяла волонтерка Оксана Герасименко.

Серед учасників заходу най-

Оксана Герасименко, Олександр Овчаренко, Анатолій Марчук

Італієць Беретті проти «руського міра» в Києві

Роздуми над книгою професора Дмитра Степовика «Володимирський собор»*

Микола ТИМОШИК,
доктор філологічних наук, про-
фесор, журналіст

Такі ось думки вникли в мене після прочитання своєї праці добре знаного в Україні й за кордоном науковця Дмитра Степовика.

Такого огрому зібраного з рідкісних джерел і суперечливо інтерпретованого досі різними авторами фактажу, такого захопливого, доступного й переконливого його викладу в контексті суспільно-політичних реалій не однієї історичної доби давно не зустрічав. Книгу читаєш на одному подиху. І враженнями від прочитаного поділюся з іншими.

Стереотип “російськості” церковної української архітектури зламано

Найперше, інтригує від початку сміливий авторський задум: зламати у вже сформованій читацькій свідомості низку стереотипів та ідеологем, методично й упродовж тривалого часу нав’язуваних ззовні щодо “російського стилю” в церковній архітектурі України загалом і Володимирського собору зокрема, щодо “руськості” його внутрішнього оформлення, передусім малярства, щодо знаковості чи другорядності причетних до його появи персоналій.

Завдання не з легких. Адже історіографія видань про багаторічну й по-справжньому драматичну долю спорудження однієї зі знакових споруд столиці України — нинішнього патріаршого собору УПЦ КП — давня й немала за кількістю праць. Достатньо згадати таких авторитетних дослідників, як Іван Александровський, Володимир Дедлов, Олексій Зубрицький, Сергій Маковський, Стефан Кульженко.

І в цих, і в інших виданнях підросійської і підрадянської доби існування собору чітко простежується вище окреслена думка про нібито безумовний “російський стиль” пам’ятки. Десятки й сотні екскурсодів, посилаючись на такі видання, з десятиліття в десятиліття повторювали (та й тепер повторюють) лише імена тих, згадка про яких асоціюється з “руським міром”: митці Прахов, Васнецов, Нестеров, Врубель. Не рідше згадували й чотирьох російських імператорів (двох Микол і двох Олександрів), шістьох митрополитів російського православ’я. Кожен із них, а ще наставлені Московою губернатори, синодальні прокурори на свій лад втручався в планування, будівництво, перебудову, добудову цієї святині українців.

У цьому переліку свідомо не згадували імена справжнього зодчого — великого італійця Олександра Беретті (сина знаменитого Вінченцо Беретті, який навіки прикрасив Київ неперевершеним взірцем західноєвропейської архітектури — червоноколонним університетом) та низки представників української малярської школи з чітко окресленим національним стилем — Пимоненка, Мурашка, Костенка, Замирайла, Яремича, Ковальського.

Як стверджує сам автор, метою потужної імперсько-шовіністичної пропаганди було прагнення вчергове принизити українців: мовляв, у вас нема нічого свого, нате вам “руського стиля”, зрікайтеся себе, зросійшуйтеся і працюйте на нас!

Напевне, багатьом із нас знайоме відчуття розчарування після походу, скажімо, до якогось музею чи сакральної будівлі в супроводі екскурсовода. Прикрість залишається найперше від монотонного бубоніння такого супроводжувача, сухого викладення фактів. А ще більше — від змісту почутого: скільки там примітивної, а то й застарілої, неправдивої, так часто з ідеологічним присмаком недавнього минулого, інформації! Чи не тому подібна форма отримання нових знань відштовхує багатьох, особливо молодих. Зазвичай із великої групи слухачів на початку до кінця шляху поруч із екскурсоводом залишаються одиниці.

Натомість поза берегами таких розповідей залишається так багато карколомних і захопливих, патріотичних і виховних сюжетів, пов’язаних із історією створення та побутування того чи того небуденного об’єкта чи експоната. Подібні сюжети здатні заворожити слухача, спонукати його до переосмислення й переоцінки усталеного, звичного. І для цього потрібно не так багато: прагнення мовця добути інформацію з нових джерел, пропустити її через власне серце й подати з любов’ю, небайдужістю та знанням справи.

Потребу переосмислення таких ідеологем і міфів диктував час: на другу половину десятих років третього тисячоліття припадали знакові дати, пов’язані з Володимирським собором: тисяча років від упокоєння хрестителя Київської Русі-України святого рівноапостольного князя Володимира і 120-ліття від часу освячення собору. Отож у контексті таких дат історія видатної історичної і культурної пам’ятки потребувала нового прочитання.

Сплав розуму, небайдужості, таланту, патріотизму, працьовитості, наукової сумлінності автора дав своє: поставленої мети досягнуто. Вперше читачеві запропоновано виклад багаторічної історії перипетій із проектуванням, побудовою, мистецькою оздобою собору з урахуванням тих україноцентричних чинників у поведінці і дії багатьох причетних до справи, які були раніше замовчувані чи зігноровані.

Зодчий із Риму відмовився ставити копію московського храму в серці української столиці

З-поміж розвінчаних міфів, чим відрізняється ця книга, — захопливі сюжети про головного архітектора проекту Беретті-молдшого як (із подачі імперських задрісників і недоброзичливців) сварливого й конфліктного, який живе лише славою батька і який, як католик, не гідний будувати православний собор.

Головний зодчий храму на честь святого українців князя Володимира увійшов в історію як прекрас-

ний знавець стверджених на той час на європейських теренах стилів неоренесансу й пізнього ампіру. Саме він не захотів повторити у серці Києва копію московського храму Василя Блаженного, про що просили замовники. Бо пам’ятав слова батька, сказані перед смертю (і ці слова згодом увічняться в книзі Беретті-молдшого): “В Україні я — немов в Італії: народ цей своєю вдачею, любов’ю до співів, вродою, побутом, щирістю, незлобністю дуже схожий на нас. Італія підкорена Австро-Угорщиною, Україна — Московією. І в цьому наша доля схожа — не так у покорі окупантам, як у незламному бажанні триматися свого — в побуті, культурі, пісні, співучій мові...”

Із розповіді Дмитра Степовика вперше дізнаємося про більш ніж 30-літню київську Голгофу інтелегентного й талановитого італійця: недоброзичливці не простять йому сміливості назвати у своїй книзі імена справжніх винуватців вад проекту, що призвело до багаторічної драми на будові. Його приватну київську майстерню знищать, а архітектора запроторять у психлікарню, де він і помер 1895 року — за рік до урочистого освячення збудованого ним у муках прекрасного собору. (Як це схоже на нинішню ситуацію із веденням бізнесу іноземцями в суцільно корумпованій Україні).

Міфи про імперських ставлеників Васнецова і Прахова

Розвіються в книзі ще два міфи — про нібито провідну роль у внутрішньому оформленні Во-

лодимирського собору петербуржця Адріана Прахова та в’ячича Васнецова.

Автор аргументовано доводить, що кандидатуру Прахова нав’язали Києву “не за фаховість”, а з метою недопущення до розпису собору іконописців Києво-Печерської лаври, де була вже сформована школа образотворчого мистецтва з чітко вираженими національними рисами. Не виключає автор і зловісної ролі Прахова в цькуванні головного архітектора.

Щодо легенди про Васнецова, то в розмальовуванні собору брали участь близько сотні митців, основу яких склали учні Пимоненка і Мурашка. Настирливо нав’язувати “російський стиль” у Києві цей маляр не міг уже з тієї причини, що перед тим здійснив мандрівку до Італії і добре засвоїв малярські віяння, ствержені в знаменитій Сікстинській Сазі генія Мікеланджело.

Із ґрунтовних Передмови і Післямови та добре структурно скомпонованих за тематичним і хронологічним принципами семи розділів перед очима читача постає собор, будівництво якого, попри неодноразові диявольські спроби, перебувало все ж під Божою опікою. Так, собор ні в архітектурному виразі, ні в стилі малярського оздоблення не став у серці української столиці уособленням “руського міра”; не розвалився через вад фундаментів, спроектованих архітекторами до Беретті; за дві світові війни на нього не впала жодна бомба чи артилерійський снаряд; пережив ганьбу відкритого в ньому більшовиками атеїстичного

музею й навали грибків і мікробів, що мали знищити безсмертні творіння малярів; не був утілений і диявольський план його руйнування доцентру заради мракобісного будівництва на його місці бібліотеки комуністичної літератури.

Чому тричі зруйнований храм у Єрусалимі ніколи не відновиться?

Захоплива історія столичного Володимирського собору подає в книзі не лише на тлі українського, а й світового храмобудівництва.

Чи не вперше в українській науково-популярній літературі автор подає вражаючі історії будівництва, неодноразового руйнування й спроб відродження чи перефільювання двох найдавніших у світі християнських святинь: Єрусалимського храму та храму святої Софії в Костянтинополі.

У біблійних текстах ми не раз зустрічаємо уривчасті свідчення про кількасотлітню драматичну історію, пов’язану з будовою і руйнуванням у Єрусалимі головного храму боговибраного ізраїльського народу. Але так детально, у хронологічному викладі й логічній причинно-наслідковій послідовності викладу матеріалу професор Степовик робить чи не вперше.

Споглядаючи, вивчаючи і досліджуючи знакові храми світу, автор повертається до сумної історії трьох Єрусалимських храмів і трьох храмів Святої Софії в Костянтинополі, на спорудження яких, цілком очевидно, була воля Бога. Але з цієї ж волі вони тричі перетворювалися на попіл.

Чому?

Автор однозначно вказує на причини неправда, переступи і гріхи народу. Духовні святині грішні люди перетворювали на вертепи нищих розбійників і лицемірних торговців. Нині ці колишні величні храмові території — в руках чужинців, і жоден не має перспектив на відновлення у майбутньому. Епохи різні, релігії різні, наголошує автор, а причина занепаду одна — гріх.

Двічі перебуваючи на науковому стажуванні в Італії й маючи можливість неспішно вивчати сакральні архітектурні й мистецькі шедеври цього народу, звернув увагу на цікаве явище: сотні й тисячі туристів у багатомовному і багатомовному Римі, здебільшого групи, спрямовуються щодня до численних римських соборів, щоб не лише помилуватися, а й “прочитати”, пізнати, надихнутися дивовижними Біблійними сюжетами, які залишили на стінах цих соборів талановиті маляри світової слави.

Доступно й кваліфіковано написані такими ученими-професіоналами і патріотами, як професор Дмитро Степовик, книги переконливо ламають стереотипи й догми, які нам упродовж століть нав’язували численні речники Московської імперії. Попрощавшись із ними, скоріше пізнаємо і глибше поцінуємо “у своїй хаті свою правду”.

* Дмитро Степовик. Володимирський собор: Історія, архітектура, малярство собору в Києві. Наукове мистецтвознавче видання. — К.: Дніпро, 2015. — 376 с.

Володимирський кафедральний собор

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України
Роботи Василя ПИЛИП’ЮКА

Україні дарований син

“...Я свою душу пустив у душу народу...” Ці слова Василя Стефаника навіть через сто років співзвучні з життєписом його країнина фотожурналіста Василя Пилип’юка, який відійшов на вічний спочинок 18 листопада ц. р., на 68-му році життя. Феномен видатного українського митця Василя Пилип’юка — майстра фотосправи — ще вивчатимуть до сконало, бо його творча спадщина всеохопна і об’ємна: це понад 2000 оприлюднених художніх фотографій, значна частина з них уже стала надбанням вітчизняної та світової мистецької скарбниці. Світ Василя Пилип’юка, пізнаний ним і зафіксований через об’єкти фотоапарата, завжди пульсуватиме зупиненими миттєвостями та енергією творчої фантазії, якій фотомитець віддав усе своє життя. Літературний герой Й. Гете Фауст прагнув зупинити живу мить, маючи на це талант відваги, а сам поет заклик митців до самовідданих вчинків: “Використовуйте кожну хвилину,

Скрипаль

здійснюйте свою мрію. Відвага — це талант, сила, магія”. Слова, ніби сказані для самого Василя.

Творчий чин лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, заслуженого діяча мистецтв України Василя Пилип’юка — це понад 80 персональних виставок в Україні та за її межами: у Франції, Канаді, США, Китаї та інших країнах світу. Роботи, що засвідчили “талант, силу, магію та відвагу” автора, зберігаються у багатьох галереях, відображені у мистецьких виданнях та широковідомих альбомах. Автор та видавець понад ста книг-фоліантів, мистецьких шедеврів, найрізноманітніших композицій опублікував також 45 наукових та на-

Дорога додому

Коні, мої коні

вчально-методичних праць як професор Львівської національної академії мистецтв, а в останній свій рік — завідувач кафедри фотомистецтва Київського національного університету культури і мистецтв. Така статистика творчих здобутків фотомайстра. Щойно, після відвідання Китаю професор В. Пилип’юк підготував свою останню виставку “Світлопис душі” у приміщенні Національної академії мистецтв України. 28 листопада пам’ять митця і педагога вшанували численні відвідувачі презентації його творів. Президент академії Андрій Чебикін вручив дружині В. Пилип’юка Ганні та його синові Володимирі диплом та членський квиток Почесного академіка, які він мав намір вручити особисто митцеві. На виставці — світліни різних років. Це — природа Карпат, історична архітектура Львова, образи наших сучасників усіх поколінь. Виставлені фотоальбоми, де відтворені миттєвості людського і природного середовища України і світу. У найновішому альбомі 2016 року “Долею даровані зустрічі” — портрети подвижників української державності та культури. Серед них учасники презентації, герої Пилип’юкових світлин письменники Дмитро Павличко та Ярема Гоян, художник Андрій Чебикін, мистецтвознавець Олександр Федорук, літературознавець Сергій Гальченко, музеєзнавець і дипломат Ігор Ліховий, артисти Лариса Кадирова та Богдан Бенюк...

Гортаючи дев’яносто дев’ятий фотоальбом “Світлопис душі” (Львів, 2015), вкотре зачаровуюсь українськими знаменитостями, кольоровими краєвидами, зафіксованими миттєвостями нашого часу. Дивовижні тут етюди про людей, рослин і тварин. Недаремно автор передмови “І по-

бачив Бог світло, що воно добре” мистецтвознавець, доктор філософії Дмитро Степовик підкреслив, що “його альбоми — це немовби велична епічна поема з продовженням, написана дарованим промінням світла. Тільки той, хто може осягнути життєдайну силу світла — джерела усіх виявів життя, — може повестися з ним у мистецтві витончено і талановито”... Історичними визнаннями фотоальбоми про службові візити Президента України Леоніда Кравчука, міністра закордонних справ України Анатолія Зленка та інших сучасних державників.

Василь творив натхненно, з фантазією, прагнучи охопити довшолишній та увесь світ. Він вічно поспішав на ранкові та надвечірні етюди, щоб упіймати неповторні миттєвості гри світла і тіні. З великої любові до Львова створив справжній пеан цьому вічному місту, Карпатам, Покуття та Гуцульщині. Його часто називали “митцем національної світліни”. І це правда. Ще на початку 90-х він відновив уславлений часопис “Світло і тінь”, давши йому нове життя, створив одноименне видавництво. Завдяки цьому Україна здобулася на справжній фотолітопис епохи: “Завжди вчитель” (І. Франко), “Лицар нації” (М. Колесса), “Світи Святослава Гординського”, “Погоня” (Д. Павличко), “Володар кам’яного персня” (Б. Возницький), “Чудотворча самотність” (Г. Кирпа), “Світ моєї любові” (М. Поплавський)... Культурологічними пам’ятками вже стали видання “Це — моя Україна”, “Для тебе, Львове, я живу!”, “Земле Франкова, вклоняюсь тобі. Львівщина”, “Україно, ти для мене диво!” Перегук епох бачимо у фоліантах: “Львів”, “Пієта в камені” (Личаківський цвинтар), “Львів соборний”, “Львів. Пори року”, “Львів з Високого замку”, “Львівщина”, “Ровенщина”, “Древній Галич”, “Золота підкова України”, “В краю Черемоша й Прута, Снятинщина”, “Мій Снятин” (до 850-річчя міста), “Івано-Франківськ”, “Івано-Франківщина”, “Львівська опера”, “Українська ікона”...

Співавторами великого маестро були відомі мистецтвознавці — Василь Откович, Оксана Паламарчук, Ігор Ліховий, поети — Дмитро Павличко, Роман Лубківський, композитор Богдан Янівський.

До творчих здобутків митця належить і власна школа фотомистецтва в

Українській академії друкарства та Будинок-фотогалерея Василя Пилип’юка у Львові, а також Снятинський районний музей Василя Пилип’юка в рідному селі Новоселиця.

Мистецтвознавці називають Василя Васильовича поетом фотографії, а його етюди — новелами, порівнюючи їх із творами Василя Стефаника. Крайнин, поет Петро Осадчук стверджував: “У творі мистецтва є душа, за умови, що митець вклав свою душу в твір”. Це повною мірою стосується й творчості Василя Пилип’юка, бо в кожній його світліні відчувається краплина його любові, захоплення чи жалю. Ще Ірина Вільде, передбачаючи велике майбутнє юного митця, зазначила: “В його творах — душа народу і душа самого автора”. Василь відкрив себе Україні, а Україну — світові.

Знаю творчість Василя Пилип’юка з юності, з верховинської районки, з молодіжної газе-

Гірський пейзаж

ти в Івано-Франківську, з редакції газети “Львівський залізничник”, як власкору журналу “Україна”. Ми співпрацювали з Василем для телепередач журналу “Палітра” Львівського телебачення (була така форма — фотосюжети на телебаченні), згодом він був частим моїм гостем на Українському радіо (канал “Культура”), бо був чудовим оповідачем, мав що розповісти про свої подорожі світом, зокрема, й про українську діаспо-

Дорога життя

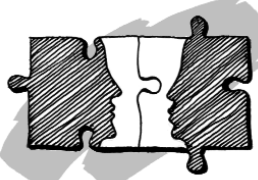
ру. Я мав щастя бути його своєрідним консультантом Шевченківськими місцями в Києві, коли він працював над фотоальбомом про Великого Кобзаря. Цей альбом “Шевченкова посвята” він присвятив 200-річчю поета.

Василь дивував усіх нестримною жагою, бажанням до нових відкриттів, не любив ледачих, бо був справжнім журналістом, сповідуючи латинський вислів: “Nulla dies sine linea” (Жодного

дня без рядка). Студентам розповідав про ті чи ті фотокомпозиції, про моменти їх фіксації, стоячи на коліні, на бігу, у швидкісному авто, у потязі, у гелікоптері, фотографуючи з висотних будинків чи просто лежачи на траві, або в терпеливому очікуванні миттєвості чи непередбаченого видовища. Жив і творив у постійній круговерті, ніби у безкінечному, шаленому гуцульському танці “Аркан” з усіма паузами і ритмами... Зупинився “жайворонком” вдосвіта на дорозі у прямому і переносному значенні. Похований у почестях на Личаківському цвинтарі, де живих вражає “пієта в камені”: на вічний спочинок віддані землі львівські таланти.

Останній автограф подарованого мені фотоальбому він написав так: “Тут частина мого життя...Тішуся дружбою”.

Десять там, поблизу львівського озера Наварії, навесні розквітнуть бузки, посаджені Василем власноруч, дбайливо дібрані з Київського ботанічного саду, черешні й вишні з-під Русова, Белелуї та Стечеви. Милуватимуться ними люди, і знайдеться, можливо, новий юний фотомайстер, що оспіває і цю Василеву красу.

«Кіборги» — новітні «спартанці» української нації

У Києві відбувся допрем'єрний прес-показ художнього фільму «Кіборги» режисера Ахтема Сеїтаблаєва. До зали кінотеатру «Оскар» у ТЦ «Гулівер» стояла величезна черга з журналістів, операторів і фотографів. Багатьом навіть довелося сидіти на сходах у кінозалі. Після перегляду фільму відбулася прес-конференція авторів фільму з журналістами. Представники вітчизняних і закордонних ЗМІ змогли поспілкуватися з режисером фільму Ахтемом Сеїтаблаєвим, сценаристом Наталею Ворожбит, продюсером фільму Іванною Дядюрою, головою Державної агенції з питань кіно Пилипом Ілленком, актором, який зіграв одну з головних ролей у фільмі (кіборг «Серпень»), — В'ячеславом Довженком.

Учасники прес-конференції розповіли, що для екранізації «Кіборгів» взяли той момент в аеропорту, коли російські ЗМІ і ЗМІ фейкових республік заявили, що «аеропорт наш» і «укри втекли». Але деталі в цей фільм взято з усього періоду протистояння. На знімальному майданчику були присутні і реальні «кіборги», які стежили за достовірністю фактажу в стрічці та брали участь у масових сценах. Під час обговорення фільму були присутні актори Макар Тихомиров, Роман Ясіновський, Андрій Ісаєнко, Віктор Жданов, В'ячеслав Довженко та прототипи героїв фільму — реальні кіборги, які воювали в Донецькому аеропорту.

Сюжет фільму: невелика група бійців після ротації потрапляє до Донецького аеропорту. Вони всі різні. Ось молодий хлопець, який подався на війну мстити за загиблого однокласника. Ось «Старий» із Моршина (актор Віктор Жданов), чий син також воює. Ось «Субота» (актор Андрій Ісаєнко), кремезний, але добродушний і веселий 30-річний чоловік, який під час обстрілу прийматиме пологи в кішки.

Ось «Мажор» (актор Макар Тихомиров), син заможних батьків, який утік сюди, не поїхавши на міжнародний музичний конкурс... Комбат «Серпень» (актор В'ячеслав Довженко) — вчитель історії, має маленьку донечку і дуже любить наспівувати мотив «Гуцулки Ксені». Ця мелодія — лейтмотив стрічки. Музику до «Кіборгів» написав клавішник «Океану Ельзи» Мілош Єліч.

Вистояти й пройти важкі випробування «Кіборгам» допомагає почуття гумору. Це ще один прийом кінорежисера, який робить цю трагічну історію ближчою до життя, а також вносить у фільм елемент розваги — разом із героями на екрані сміються і глядачі в залі, забуваючи, що ці люди дивляться в очі смерті...

Попри те, що за кадром найочікуванішого фільму року «Кіборги» лишилося, за словами сценариста Наталі Ворожбит, 60 % відзнятого матеріалу, картина справді вражає не тільки зйомками, що не поступаються бойовикам Голівуду, а й філософією роздумів головних героїв, їхніми принциповими суперечками на одвічні теми вітчизняної історії: «Хто винен?» і «Що робити?».

Режисер фільму Ахтем Сеїтаблаєв зі справжнім кіборгом Юлієм Тереховим («Цезар») (у центрі) та з акторами фільму «Кіборги»

Найцікавішим моментом фільму виявився діалог-протистояння головного героя «Серпня» з полоненим — «ідейним» прихильником «ДНР»... Автори фільму наголосили, що він не про батальні сцени війни, а про психологію людських стосунків під час цієї війни. Герої фільму — одночасно і жорстокі до окупантів й зрадників Батьківщини, і разом з тим ніжні до своїх рідних і до домашніх тварин, що живуть поряд з ними...

«Ми стаємо свідками народження нової політичної української нації, — заявив Ахтем Сеїтаблаєв. — Цей фільм саме для

молоді і про майбутнє цієї молоді, яка знає, в якій країні вона хоче жити. Саме тому потрібно було вибрати, хто з двох головних героїв залишиться живим — досвідчений і свідомий націоналіст «Серпень» чи емоційний і нетерплячий знищувати нападників «Мажор». Тому попри пошану до дорослого покоління, майбутнє за цією молоддю». «Кіборги» — фільм про сучасні події, сучасних героїв і відповідальність кожного з нас у побудові нової міцної та щасливої країни. Цей фільм розмиє межу між «я» тут, у теплі і комфорті, і де там, — де триває «війна» і гинуть кращі патріоти

нашої країни. «Кіборги» — певна данина людям, які нас захищають, які живуть серед нас і які створюють нову країну. Ми — велика нація, тому що маємо таких Героїв!

З 6 грудня фільм «Кіборги» про захисників Донецького аеропорту вийшов на екрани кінотеатрів. Уже першого дня прокату збір становив 8186701 грн.

Знімальна команда разом із фондом «Повернись живим» проводить соціальну ініціативу «ЯНебайдужий». Кожні 5 грн з квитка підуть на допомогу родинам загиблих кіборгів. Так будується Громадянське суспільство.

«Пісні війни»: уперше воїни співають із зірками України

До Дня Збройних Сил України 5 грудня в Українському кризовому медіа-центрі відбувся брифінг з нагоди концерту-презентації альбому сучасних фронтових пісень «Пісні Війни». Спікерами брифінгу були: Євген Нищук, міністр культури, Андрій Коренько, начальник управління інформаційно-пропагандистського забезпечення Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗСУ, капітан першого рангу, Галина Гузьо, автор та координатор соціально-мистецького проекту «Пісні Війни», а також автори пісень, учасники проекту, бійці-учасники бойових дій у зоні АТО.

«Сьогоднішній концерт — це важлива мистецька подія, адже подібний формат збірки пісень насправді є літописом. Пісні Війни поєднують в собі найсильніші почуття від подій Майдану, коли також створювали митці і надихали в боротьбі, до сьогоднішніх подій на сході України, коли наші вій-

ськові йдуть у бій за Україну, ризикуючи своїм життям та здоров'ям у супроводі пісні», — зазначив Євген Нищук. За його переконанням, дуже важливо, щоб ці пісні доносили до нащадків той біль, який разом із хлопцями відчуває вся країна.

Цього ж дня в «Українському

Домі» відбувся концерт, під час якого прозвучали пісні з альбому сучасних фронтових пісень «Пісні Війни» у виконанні воїнів АТО та зірок української сцени. Концерт відбувався за підтримки Міністерства культури України та Генерального штабу ЗСУ. До альбому увійшло 15 композицій, написаних у дуетах із формациєю «Пікардійська Терція», лідером гурту «Антитіла» Тарасом Тополею, співаком Арсеном Мірзоєном, Сергієм «Фома» Фоменком із групи «Мандри», співачками Оксаною Мухом, Аниченко Чеберенчик та Іриною Долею, лідером гурту «Мері» Віктором Винником та музикантом гурту Kozak System Іваном Леню, сестрами Тельнюк, співачкою Анастасією Приходько, співаком та композитором Павлом Табаковим і співаком Тарасом Гавриком, лідером гурту «Тінь сонця» Сергієм Василюком, а також лідером гурту Ot Vinta Юрієм Журавлем. Більшість із цих співаків допомагають фронту не тільки творчо, а й конкретними діями. Наприклад, співачка Аничка Чеберенчик, яка спеціально прилетіла на цей концерт-презентацію, за останні роки дала у США (а вона там зараз мешкає) десятки благо-

Художниця-волонтерка Марина Соченко знайомить міністра культури України Євгена Нищука з виставкою «Народжені вільними»

З воїном АТО виступають сестри Тельнюк

дійних концертів, під час яких збирала на лікування поранених в АТО бійців понад 130 тисяч доларів. Про волонтерство гурту «Антитіла» та часті виступи на Донбасі Сергія Василюка («Тінь Сонця»), співачки Анастасії Приходько, читачі, мабуть, точно чули. Цей унікальний проект представляє дуети бійців-авторів та відомих українських виконавців, і його унікальність полягає саме в тому, що авторами пісень є бійці, Герої, які захищають Україну на сході, і це правдиві історії з власних переживань. Проект має не тільки мистецьку цінність, не тільки продукує українську сучасну пісню про війну, а й виступає документальним свідком подій на передовій, художнім словом відтворюючи почуття, мрії, бачення. Музиканти говорять: «Дуже хочеться вірити у те, що нам уже

вдалося зробити у контексті соціально-мистецького проекту «Пісні Війни», і в те, що ми ще зробимо у майбутньому, стане хоча б невеличкою складовою державної політики у напрямку патріотичного виховання, передовсім молоді, підтримки морального духу українського війська і стратегічного укріплення нашого інформаційного простору».

А у фойє залу «Українського Дому», де відбувався концерт, воїни АТО та курсанти військових училищ, що завітали на концерт-презентацію компакт-дисків, мали змогу ознайомитись з цікавою виставкою відомої київської художниці-волонтерки Марини Соченко «Народжені вільними».

Сторінку підготував
Георгій ЛУК'ЯНЧУК
Фото автора

А судді хто?

Ганріх фон Кляйст (1777—1811 рр.) — видатний німецький драматург, новеліст, поет, есеїст, улюблений автор Івана Франка, який першим відкрив для України цю неординарну особистість. Він багато працював над перекладами творів Кляйста. І. Франко переклав п'єсу “Розбитий глек” на замовлення театру “Руська бесіда”. Постановку за назвою “Розбитий збанок” здійснили у Львові 1905 року. Рукопис перекладу, на жаль, не зберігся. Спеціально для театру ім. І. Франка новий український переклад зробив знаний літератор, перекладач, драматург Юрій Андрухович.

Напередодні прем'єри творчої вистави зустрілися з представниками ЗМІ. Вони зокрема розповіли:

Остап Ступка, виконавець головної ролі:

— Задум поставити виставу “Розбитий глек” з'явився 2014 року після прем'єри вистави “Живий труп” на сцені нашого театру. Я спілкувався з режисером цього спектаклю Романом Мархольді, і ми визначилися, що нашою наступною спільною роботою буде вистава “Розбитий глек”. Сучасну версію на моє прохання зробив Юрій Андрухович.

Зібралася потужна команда. До нас долучився відомий художник-сценограф Володимир Ковальчук. Ідею підтримав генеральний директор театру Михайло Захаревич. Спонсорську допомогу надав “УкрСиббанк”.

Роман Мархольді, режисер-постановник:

— Для мене було знаменням, коли ми випадково дізналися, що Іван Франко мріяв, аби Кляйст йшов в Україні. Він згадує про цього письменника десятки разів у різних варіантах.

Давно мріяв поставити виставу “Розбитий глек”. З часом зрозумів, що ідею можна втілити саме на сцені театру ім. Івана Франка. Цей театр дуже гнучкий для пошуку нових форм. Прекрасно, що вистава з'явилася українською, у перекладі іншою мовою втратилася б частина шарму авторського тексту.

Михайло Захаревич, генеральний директор Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка:

У Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка відбулася прем'єра вистави “Розбитий глек” за п'єсою Ганріха фон Кляйста. Вистава створена до ювілею одного з провідних акторів театру, народного артиста України Остапа Ступки.

— Режисер Роман Мархольді робить наших акторів невпізнаними на сцені. А художник Володимир Ковальчук створює незвичайний сценічний простір. З ними ми набуваємо новий досвід. Уже сьогодні бачу іншу якість наших акторів, іншу якість нашого оркестру. Хотів би, щоб наша з Романом співпраця тривала.

Дякую Юрію Андруховичу за прекрасний переклад. Усі ми працювали на позитивний результат.

“Розбитий глек” має простий і суто комедійний сюжет: сільський суддя Адам, пробравшись поночі у спальню дівчини Єви, розбив магічний глек, і мати Єви подає позов до суду, який має виявити і покарати винуватця. Комізм ситуації в тому, що слідство у цій справі проводить сам суддя Адам та ще у присутності окружного інспектора Вальтера. Він вдається до хитрувань, намагаючись звалити провину на інших, але робить це незграбно, з селянською простакуватістю, так що, зрештою, всі розуміють, хто справжній винуватець. У комедії панує стихія гумору, який часом набуває сатиричної забарвленості.

Любовно-детективна колізія, соковитий колорит, яскраві фарби народної комедії — складові частини нової вистави. Жанр спектаклю поєднує особливу авторську пластику, що підпадає під закон лубочної графіки, унісон віршів, вокалу і аутентичних музичних інструментів.

Центральне місце у виставі займає образ Адама, створений Остапом Ступкою. Запам'ятовуються яскраві самобутні роботи Олександра Задніпровського (Вальтер, судовий радник), Олега Стальчука (Ліхт, писар), Тетяни Міхіної (Марта Руль), Анжеліки Савченко (Марта, її дочка), Павла Москаля (Файт, селянин), Юрія Ребрика (Рупрехт, його син) та інших.

Переклад інсценізованого Д. Богомазовим роману “Життя попереду” українською мовою здійснила Марина Марченко. Події відбуваються у 50-ті роки минулого століття. Колишня повія, стара польська єврейка мадам Роза, яка пройшла гітлерівський концтабір, утримує в емігрантському кварталі Парижа притулок, де живуть діти, народжені повіями поза законом. Один із вихованців цього притулку — арабський підліток Момо, від імені якого ведеться історія їхніх стосунків, історія захоплення, відверта, шляхетна й божевільна. Історія про велич і силу неймовірної любові на порозі життя і на межі смерті.

Режисерський експеримент, коли головну жіночу роль виконує чоловік, а головну чоловічу — жінка, себе виправдав. Головний жіночий образ мадам Розу створив народний артист України Лев Сомов.

Новою сторінкою у творчій біографії молодого талановитого актриси Оксани Жданової стала роль Момо. Їй вдалося достовірно показати образ підлітка з непростого долею, який прагне пізнати цей світ, дізнатися, ким же насправді є його батьки. Проте чи знання правди зробить його щасливим? А ще Момо дуже любить свою вихователку мадам Розу і ладен заради неї на все.

Виставу “Життя попереду” можна вважати третьою частиною трилогії Дмитра Богомазова, до якої також входять спектаклі “Карнавал плоті” й “Співай, Лоло, співай!” Ці три вистави — незвичайні концерти, спеціально для участі в яких артисти театру опанували гру на музичних інструментах, а створені оркестри стають повноцінними дійовими особами постановок. Музику до нової вистави створили Олександр Бегма, Михайло Кукук

До уваги читачів “СП” виступи учасників прес-конференції.

Неда Нежданна, куратор драматургічних проєктів Центру ім. Курбаса:

— Від початку свого існування Києво-Могилянська академія була не лише освітнім і науковим, а й культурним і мистецьким центром. Це стосувалося і театру, і музики, і літератури. З проголошенням незалежності України Академія почала відроджуватися не тільки як освітній заклад, а й як культурний. Тут з'явилися музичні і театральні групи, існувало не лише студійно-аматорське мистецтво, а й експериментальний театр, створено мистецький центр.

Це центр, до якого приходять і молоді, і старші люди з різними проєктами. Він не має обмежень стилів і жанрів. Єдина вимога — всі проєкти українськомовні.

У Театральному центрі “Пасіка” були разові проєкти, працювали постійні театри, відкривали студії, проводили сценічні читання, фестивалі... Це був живий процес і дуже важливо його утримати... “Пасіка” — можливість працювати на демократичних засадах. Ішлося про те, щоб на базі цього центру відкрити мистецький факультет. Така практика існує в Європі, а в нас вона майже відсутня.

Мені здається, що знищення будь-якого театру чи культурного осередку — культурний зло-

Театр Дмитра Богомазова

Заслужений діяч мистецтв України, лауреат Шевченківської премії Дмитро Богомазов цього року поставив на сцені Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра вистави “Життя попереду”, за твором французького письменника Еміля Ажара та “12-та ніч, або Що захочете” за комедією Вільяма Шекспіра.

і Андрій Самінін, а М. Кукук ще й автор пісень, які звучать зі сцени.

Постановка вистави “12-та ніч, або Що захочете” давно була у планах Дмитра Богомазова. За основу він узяв новий переклад українською мовою, здійснений Юрієм Андруховичем, який добре зрозумів сучасному глядачеві. Це спільна режисерська робота із заслуженим артистом України, актором Київського театру драми і комедії Андрієм Самініним. А виконавці — студенти Дмитра Богомазова, які навчаються у Київському національному університеті театру, кіно і телебачення.

Підготовча робота тривала протягом двох років. Спочатку почали робити уривки, потім одну дію. Оскільки у студентів виходило досить добре, то вирішили здійснити постановку всієї

вистави. Ідею підтримав художній керівник театру, народний артист України Едуард Митницький.

У цій пустотливій і кумедній історії з веселими розіграшами й зухвалими витівками всі мріють про кохання. Але, як це часто буває, пристрасно закохуються зовсім не в того, хто готовий відповісти взаємністю. Низькі інтриги та перевдягання, відверті зізнання та безглузді дуелі врешті завершуються найнесподіванішим чином — перед коханням руйнуються всі перепони, а рідні, що, здавалося, втрачені назавжди, несподівано знаходяться.

Усі події цієї відомої шекспірівської комедії відбуваються у казковій країні Іллірії, поблизу морського берега. Основну ідею “12-ї ночі” розкриває видатний драматург через одвічну тему кохання.

Хто прихистить «Пасіку»?

У Національному центрі театрального мистецтва ім. Леся Курбаса в рамках мистецької акції “Пасіка гуде!” відбулася прес-конференція представників Театрального центру “Пасіка”. Її мета — привернення уваги до проблеми, в якій опинився театральний центр після того, як Києво-Могилянська академія припинила з ним співпрацю.

чин проти громадськості. Якщо такий культурний осередок, як Театральний центр “Пасіка”, закривають, — це дуже тривожний дзвіночок.

Андрій Приходько, керівник Театрального центру “Пасіка”:

— Театральний центр “Пасіка” — полігон для нової театральної формації, де після театральної школи могли випробовувати себе молоді актори, режисери, художники, драматурги... У “Пасіці” ніхто не керує мистецькими смаками. Молодим митцям можна було дати шанс реалізуватися так, як вони хочуть. Комуś здається, що це неправильно. Але якщо режисер знаходить порозуміння з глядачами, дуже важливо дати йому цей шанс.

Ми не нарікаємо, що закінчилася співпраця з Києво-Могилянською академією. Вдячні, що були з нею пов'язані. Тому зараз необхідно віднайти власний формат, своє приміщення. Звертаємося до всіх небайдужих із закликом спільними зусиллями знайти простір для молодого театральної формації.

Юлія Гасиліна, художній керівник Театру-студії “МІСТ”:

— Театр “МІСТ” створювали як театр сучасної драматургії. Потім, коли потрапили до центру “Пасіка”, у нас з'явилася ідея відродження української барокової драми. Коли почали з нею працювати, то зрозуміли, що український театр має дуже потужну традицію. Вона схожа з європейською, але має своє обличчя. Поєднання сучасної драматургії з бароковим театром і класичними п'єсами дуже допомагає, духовно збагачує акторів і режисерів.

Олександра Кравченко, художній керівник театру-студії “Міф”:

— Я за освітою режисер, а мої актори не мають театральної освіти. Театр для них — це можливість спілкуватися з навколишнім світом. Актор має подібатися глядачу — це головний іспит для людини, яка хоче працювати в театрі. Саме Театральний центр “Пасіка” дає такі можливості.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Книга “Культ предків” розповідає про старовинні звичаї, обряди, пісні, що зберігають люди з давніх-давен. Є тут і давні легенди, повір'я, поради, прикмети, є й старовинні кулінарні рецепти обрядових страв і святкових пригощань.

Авторка захоплена розповіддю про рік, проведений у подорожах, — часом за один день доводилося долати відстані у сотні кілометрів, аби встигнути побачити, як відзначають якесь свято у різних регіонах. Книга побудована як подорож: від початку весни до кінця зими, де кожен розділ присвячено окремому звичаю. У книзі зібрано розповіді про весь цикл народних звичаїв та обрядів упродовж календарного року. Ці звичаї охоплюють майже всі етнографічні регіони України, і найцікавішим видається те спільне й різноманітне, що характерне для кожної частини нашої країни. Серед них є й такі обряди, які характерні лише для одного окремого села, є маловідомі, майже забуті,

Культ предків, який рятує

Презентація книжки української журналістки Наталки Фіцич “Культ предків. Нетуристичні звичаї України” (видавництво “Фоліо”) відбулася 8 грудня в Києві, у Національному музеї літератури. Подія і справді видалася цікавою — насамперед завдяки багатому й унікальному матеріалу, зібраному на території України, часом у найвіддаленіших місцинах.

є знамениті на весь світ. “Часто на заході нашої країни не знають, як святкують на сході, і навпаки, — зазначила Наталка Фіцич. — Але у нас дуже багато добре збережених звичаїв і традицій”.

Наталка Фіцич зізналася, що на початку не планувала писати книгу, — вона збирала матеріал не для неї, а для документального телевізійного циклу “Культ предків”, бо досі була відома саме як тележурналістка, створивши на 5-му каналі й Першому Національному циклі “ПроОбраз із Наталкою Фіцич”, “Майстер-

клас” (про народні ремесла), “Відкрита зона”. За рік група “намотала” понад 20 тисяч км дорогами України, і врешті стало зрозуміло, що окрім того матеріалу, який відібрали для телевізійного циклу, залишається ще дуже багато такого, що “втиснути” в обмежені часом рамки фільмів не вдається, але що є надзвичайно цікавим, автентичним, оригінальним. “Отож мій чоловік, Володимир Ар'єв, і мама, Зірка Мензатюк, нарадили написати книгу, в яку помістити все, що мене вразило і про що необхідно розказувати людям”, — зазначила авторка.

Книга має ще одну цікаву особливість — окрім текстів і фото вона містить QR-коди, за допомогою яких можна отримати на екрані своїх смартфонів відео описаної у розділі події: побачити людей, які розповідають про традиції своєї місцини, почути старовинні пісень і оповідок, спостерігати за проведенням обрядів.

Бо краще один раз побачити, ніж сім разів почути. Саме про це говорив Олексій Доля,

знаменитий етнограф, директор Центру фольклору й етнографії Інституту філології КНУ ім. Т. Шевченка, колишній працівник Музею народної архітектури та побуту в Порохові. Він їздив Україною разом із Наталкою Фіцич, а на презентацію книги не встиг.. Наталка з бо-лем розповіла про гірку втрату — Олексій Доля пішов із життя незадовго до презентації.

Але авторка назавжди запам'ятала і переповідає те, що почула й чого навчилася у нього. “Олексій Доля говорив, що про звичаї, традиції і обряди потрібно не з книг дізнаватись, а розпитувати у своїх бабусь і дідусів”, — нагадала Наталка Фіцич. Багато місцин для неї відкрилися завдяки порадам Доля, як, наприклад, села на Луганщині, за 20 км від кордону з Росією, де по-важно зберігають і пісні, і традиції, і могили Січових Стрільців, на якій з 1918 року стоїть хрест. І хоча під час подій 2014 року й тут знайшлося декілька сепаратистів (вони ще й прострелили того пам'ятного хреста), але підтримки від місцевих вони не отримали — натомість люди самі їх прогнали... Українські традиції не тільки зберігалися у цих людей — вони й самі оберегли луганські села від зрощення і втрати національної ідентичності.

Окрасою зібрання був виступ аматорського хору “Барвінок” під керівництвом Олексія Зайця, з яким Наталка потоваришувала під час своїх подорожей Україною.

На завершення презентації гостям роздали шматочки спеченого за старовинним рецептом короваю з житнього борошна — так пом'янули Олексія Долю.

Олексій Доля і Наталка Фіцич під час зйомок

Фольклансамбль “Льоник”

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2018

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

на 1 місяць	14 грн 56 коп.	на півроку	80 грн 90 коп.
на 3 місяці	42 грн 25 коп.	на рік	159 грн 20 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор

Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім'ї Сосніних, 3.

Загальний наклад у грудні — 15 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов'язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

